

**UNION
CARBIDE**

Nr 3/85 sept. 15 kr

sydasien
politisk och kulturell tidskrift

sydasien

3/85 politisk och kulturell tidskrift

Sydasien
Box 1625
221 01 LUND

Besöksadress: Skolgatan 5 (Lars Eklund)
Telefon: 046 — 13 35 68

Teknisk redaktör: Lars Eklund
Ansvarig utgivare: Thomas Bibin
Tryck: Grafiska Huset, Luleå 1985
Register: PROGEK, Göteborg
ISSN 0282 — 0463

Fotosättning: Norrdistribution, Arne Risberg
Sydasienbulletinen ges ut fyra gånger per år. Redaktionen växlar mellan Stockholm, Göteborg och Skåne.

Redaktionen för detta nummer: Kent Andersén, Tomas Arvidsson, Göran Djurfeldt, Staffan Lindberg, Sören Sommelius, Johan Tell (redaktionssekreterare) samt Stig Toft Madsen.

Detta nummer ansvarar lundaredaktionen för. Nästa nummer görs i Stockholm och utkommer i december. Artiklar, debattinlägg m m är välkomna.

Manusstopp: 25/10 1985 (Adress: se ovan).

Prenumeration för privatpersoner kostar 60 kr för fyra nummer (ett år), övriga betalar 75 kr. Vi är mycket tacksamma för stödprenumeratör 100 kr. Lösnummerpris numera 15.

Postgiro: 79 54 96—9 Sydasien

Omslagsbild: Börje Tobiasson.

Kontaktpersoner för Sydasienkommittéerna:

Stockholm:

Gerard Rikken, Ringvägen 9 A
117 26 Stockholm, 08—68 43 71

Göteborg:

Thomas Bibin, Erik Dahlbergsgatan 27 A,
411 31 Göteborg, 031—16 15 12

Skåne:

Göran Djurfeldt, Kullavägen 3,
232 02 Åkarp, 040—46 08 95

Uppsala:

Anders Forsberg, Fänkålgatan 3,
754 47 Uppsala, 018—25 47 27

Danmark:

Stig Toft-Madsen, Burmeistersgade 27,
DK-1429 Köpenhamn K, 01—54 56 11

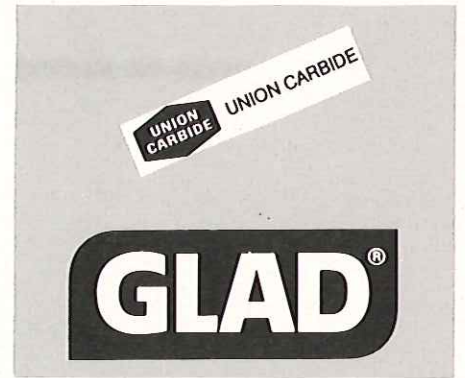
Sydasienkommittéernas plattform:

Sydasienkommittéerna i Sverige har som mål att sprida sprida information om situationen i Sydasien och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien och i Sverige.

Bhopal är nära

Bhopal är närmare än du tror. Det amerikanska transnationella bolaget Union Carbide, som i Indien vållade död och lidande, tillverkar en produkt som finns i varje svenskt kök, Gladpacks plastfolie. Om du ser på omslaget finner du företagets symbol, samma som Börje Tobiassons fotograferat vid den indiska giftfabriken på bilden på Sydasiens omslag.

Innehåll

Tema Bhopal:

Kampen för rättvisa — Bo Gunnarsson.....	3
Prinsar och pesticider — Krishna Kumar.....	7
Hela tredje världen förgiftas — Claes Malmberg.....	9
Indien — Från Kali-Yuga till Tekno-Yuga — Stig Toft Madsen.....	12
Mini-Sydasien: Den första skolresan i Kamalas by — Yvonne Fagerberg.....	14
Gästspel i en överklass — dikt av Niklas Törnlund.....	16
Sri Lanka Statsterror med svenskt bistånd — C.J. Rajan.....	18
Singalesisk nationalism i historiskt perspektiv — Anders Sjöbohm.....	20
Den muslimska faktorn — Thomas Bibin.....	22
Det hinduiska äktenskapet — Torvald Olsson.....	23
Ajit Roy.....	26
Bangladesh: Havet ger — Havet tar — Stig Toft Madsen.....	26
Indiska universitet: Kvotera efter kast — Ghanshyam Shah.....	27
Recensioner.....	30
Nyhetskrönika.....	31
Korsord.....	32

Ceylon i ETC

Tidskriften tassar runt hörnet med ett sista nummer, innehållande bl a ett 30 sidors reportage om Ceylon. Ehrenberg/Elofsson gör landets oroligheter med våld och terror begripliga, genom att blanda analys och intensiva människoporträtt.

— Vet du varför man skäms, säger jag och fortsätter utan att vänta på svar.

— Man skäms trots politisk insikt, trots att man själv inte gjort något fel.

— Man skäms därför att man representerar grunden till allt ont, vi är kolonialherrarnas barn, våra liv är ett hän, det kvittar vad vi tycker eller tänker, det är privilegiets hän.

— Som en arvssynd?

— Ja, som en historisk arvssynd.

• • •

Endast Sverige svenskt vatten har och så kånkades 150 liter tetrapack-vatten till Bangalore. Att Pasteur skulle vara välbekant i Davis-Cup-kretsar är kanske att begära för mycket.

Sydasien-skribent belönad

Tomas Löfström är med och delar på Bra Böckers stora pris. Minnesgoda läsare kanske erinrar sig att han då och då medverkat i denna tidning med små pärlor. Redaktionen säger grattis till Tomas som nu får chansen att nå en mycket större läsekrets. Vi hoppas få ett och annat bidrag i fortsättningen också.

Red.

BHOPAL

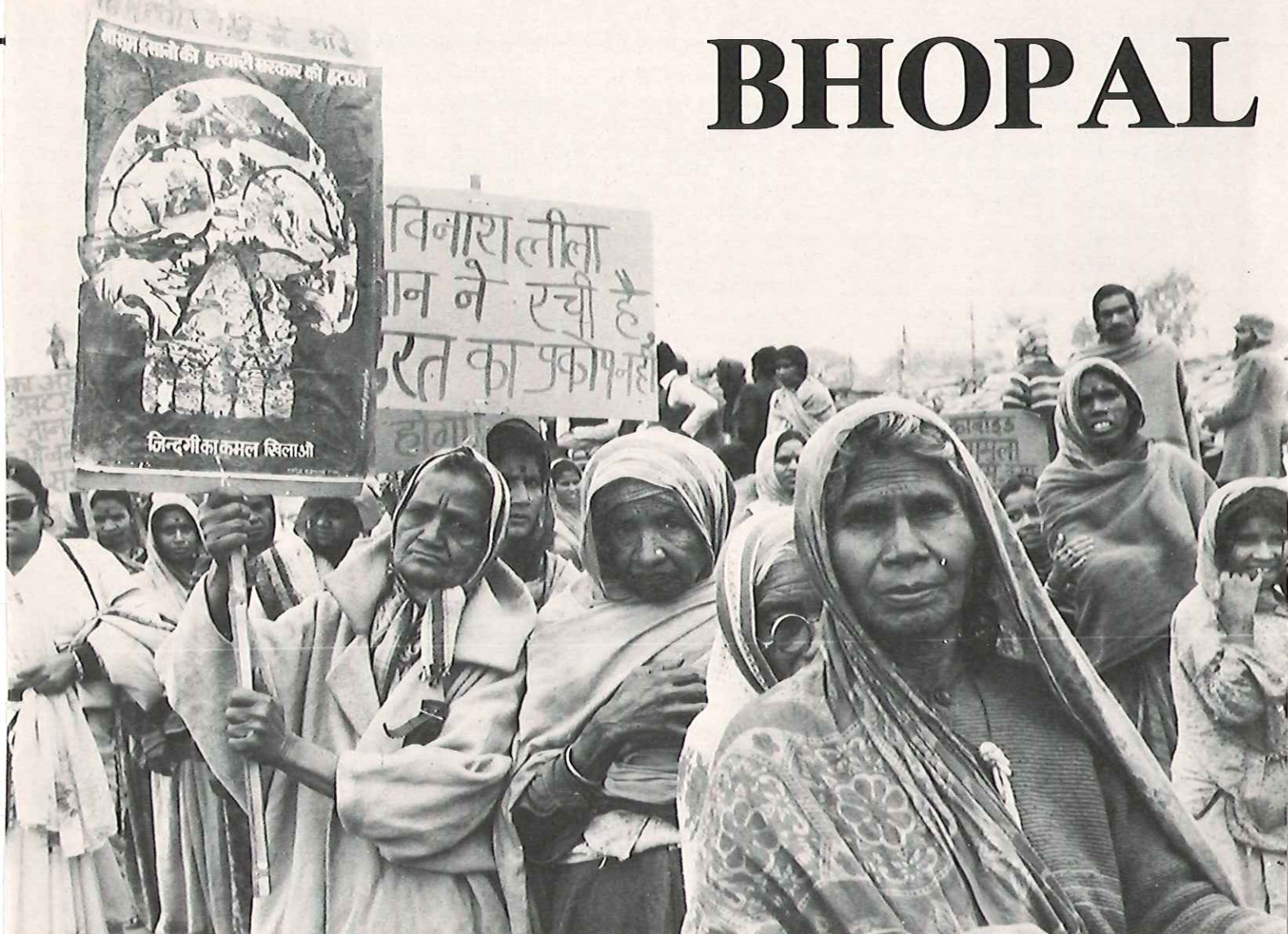

Foto: Bo Gunnarsson

KAMPEN FÖR RÄTTVISA

Det har nu gått 9 månader sedan den stora gaskatastrofen i Bhopal där tusentals människor dödades, och 200 000 skadades. Nu är det tyst om tragedin, men i Bhopal kämpar offren för medicinsk behandling och ekonomisk ersättning. Bo Gunnarsson har varit där och följer utvecklingen, som i indisk press kallas för "garnas fest"

S K Tyagi har slutat leta efter sin son, Samsad, 5 år.

"Han är död", skriver han i brev till mig. "Vi är många som tvingats inse det fåfänga i att hoppas på mirakel. Hur kunde barnen överleva när vuxna män kollapsade och dog?"

Tyagi var servitör på Hotel Mayur där jag bodde under mina besök i Bhopal i vintern. I dag är han arbetslös och sjuklig. Han orkar ingenting, kippar efter andan efter bara några få steg.

— Det enda jag tänkte på den natten var att rädda familjen, att fly undan gasen, sä-

ger han. Jag tog Samsad i handen och min fru tog vår baby i famnen. Vi hade tygtrasor för munnen men gasen förblindade oss. Vi kom från varandra, jag irrade runt i timmar utan att veta var jag var. Först efter fyra dagar fann jag min fru och dotter på sjukhuset. Men Samsad är fortfarande

borta trots att jag letat varje dag...

Det har gått mer än nio månader sen multinationella Union Carbides pesticid-fabrik i Bhopal läckte ut tonvis med giftgas och ett dödsmoln förvandlade halva stan till en gaskammare.

"Industrisamhällets Hiroshima", skrev indiska tidningar.

Ytligt sett så är allting som förr i Bhopal i dag. Det är tyst om Bhopal och tystnaden har lagt sig också över Bhopal.

Vad hände egentligen den ödesdigra natten till den 4 dec i fjol?

Svar: Det vet man inte än. Utredningskommissionen arbetar i snigelfart, ordföranden domare N K Singh anklagar delstatsregeringen för "total likgiltighet".

Sanningen om katastrofen — den hittills värsta i världen — är på väg att begravas.

● Dödssiffrorna är oklara. Officiellt uppges 1.762 dödsintyg ha utfärdats. Men det var 3.000, 5.000 eller kanske nära 10.000? Ryktena är många. Mellan 200.000 och 300.000 skadades av giftgasen.

● Fortfarande vet ingen utanför Union Carbides inre krets vilken kemisk förening i giftgasen som vållade katastrofen. Det är information som bolaget vägrar att släppa.

● Läkarna som arbetade i blinda de dramatiska dagarna vet således ännu inte exakt vilken behandling de skall ge offren.

● Forskarna kan fortfarande bara spekulera då det gäller fosterskador, cancerriker och andra långtidsverkande effekter av gasen.

De skyldiga går fria

Det är egentligen bara en sak som klarnat: Skadeståndsbeloppen, som kan uppgå till miljardtals dollar, går de lidande offren förbi.

— Nu är det gamarnas fest, säger Raj Kumar Keshwani, journalisten som redan flera år tidigare i en rad artiklar varnade för att Union Carbides fabrik kunde utplåna hela Bhopals befolkning.

Men han skrev förstås i en hinditidning och det multinationella företaget, som "ägde" delstatsregimen, kunde avfärda honom som en "simpl utpressare". De direktörer och korrupperade maktinnehavare som vållade massförintelsen i Bhopal kommer att gå fria. Någon syndabock kommer att utses men anklagelsen stannar vid grov vårdslöshet som i kombination med "tekniskt fel" utlöste "olyckan".

Men det är riktigare att tala om mord.

Nu bryter Union Carbide upp från Bhopal och lämnar brottsplatsen. Fabriken är förbomrad och bevakad av beväpnad polis.

Punkt och slut?

Det är en dyster bild som tecknas från Bhopal. 10.000-tals människor lider fortfarande av giftgasens effekter, deras lungkapacitet är nedsatt, de orkar inte arbeta, och har förlorat sitt levebröd. Många av de överlevande barnen tynar bort, undernä-

ring och gas var en dödlig kombination. Ovissheten tär på nerverna, antalet mentalfall har ökat med 20 procent i de drabbade områdena. Mer än 400 kvinnor har gjort abort, ett 15-tal missbildade barn har fötts och man tror självklart på ett samband. Mathjälpen som staten gett skall upphöra och då står valet för många familjer mellan hunger och tiggeri.

Mina anteckningar från två besök i Bhopal en vecka resp en månad efter katastrofen stämmer ganska väl överens med nu-läget.

Trots att minst en tredjedel av Bhopals 800 000 invånare utsattes för giftgasen så var den absurda reaktionen redan då på väg. De överlevande offren var på väg att isoleras av de som klarat sig undan.

Kongresspampen

Jag besökte O P Suri, en av kongresspartiets lokala pampar, som satt djupt nedsjunken i en fätölj och frossade i godsaker. Han förnekade helt partiets och regeringens ansvar för katastrofen.

— Vi är ett u-land och vi måste betala ett visst pris för ekonomisk utveckling, sa han.

— De fattiga måste alltså betala med sina liv, undrade jag.

— Jag upplevde också gasläckan, jag led också helvetets kval. Men tror ni jag rusar till advokat och kräver miljoner dollar för det? De fattiga som aldrig ägt mer än trasorna de har på sig ser nu sin chans att snabbt bli rika. De är giriga. Amerikanska advokater har eggat upp dem. 200 000 har sökt deras hjälp. Ni ser köerna hos läkarna,

PROFITJAKT

Ingen i Bhopal skrattar längre åt Raj Kumar Keshwani, 34, journalisten som i fyra år före katastrofen stred mot det multinationella företaget och myndigheterna i staden.

— Jag var en moderna tiders Don Quijote, säger Keshwani vemodigt.

Genom läckor på Union Carbide och hemligstämplade rapporter om olyckor som inträffat på företaget fick han tidigt klart för sig att Bhopal låg som på toppen av en vulkan och att giftgaser från fabriken kunde döda 100 000-tals människor.

— Chefskemisten själv hade skänkt marken närmast Union Carbide till fattiga lantarbetare som migrerat till staden för att han skulle få deras röster i valen, säger Keshwani. Myndigheterna hade godkänt bebyggelsen trots att fabriken var så farlig att den borde legat i en öken 50 km från närmsta tätort.

Fria Fackföreningsinternationalens rapport om Bhopal-katastrofen ger Keshwani, frilansmedarbetare på tidningen "Jansatta", rätt i allt.

Olyckan var inte ens en följd av överföring av alltför avancerad eller experimentell teknologi. Tvärtom, den var ett resultat av "väl kända problem" och kunde undvikits om Union Carbide lärt av tidigare olyckor och ändrat fabriken design.

Tre av de fyra säkerhetssystemen som skulle neutralisera MIC-gasen var ur funktion men det spelade ingen större roll: Systemen var helt otillräckliga, vitt skilda från de som användes i företagets fabrik i USA (där en läcka den 14 aug skadade 134 människor).

Underhållet av maskinparken hade nonchalerats, tankar och rörledningar var angripna av rost, tillverkningsprocessen var "riskfylld" och personalstyrkan hade skurits ned av ekonomiska skäl.

Arbetarna hade inte informerats om riskerna, ej heller getts träning för nödsituationer och det fanns bara 12 gasmasker på hela fabriken. Instruktionerna var på engelska som knappast någon förstod.

Onödigt stora mängder av MIC och andra giftgaser var lagrade på fabriksområdet under helt otillfredsställande former.

Alla bristerna hade upptäckts och noterats vid en inspektion efter en olycka 1982.

Katastrofen i Bhopal kommer knappast att försvåra de multinationella företagens etablering i tredje världen mer än på mycket kort sikt. En snabb industrialisering ses fortfarande som den kortaste vägen till ekonomisk utveckling och ett fattigt underutvecklat land har ingenting att sätta mot dessa jättar som har ett tolt stöd av Washingtons handels- och säkerhetspolitik.

Bo Gunnarsson

alla människor vill ha intyg på att de skadats... Gasläckan var en tragisk händelse men det har lockat fram folkets sämsta sidor. Alla vill vara med och dela bytet...

Demonstration för rättvisa

Intrycken förstärktes tre veckor senare då jag såg 5 000 av offren demonstrera för rättvisa. De vandrade från Cholla Road och JP-nagar nära Union Carbides fabrik mot chefsministerns residens 7 km bort och jag kan fortfarande höra deras flåsande andhämtning. Många tvingades ge upp, andra greps av polis. Men vad som störde mest var omgivningens likgiltighet. Inte ett spår av solidaritet eller sympati. Det var de fattigaste som drabbats värst av dödsmolnet, många av dem var migranter från byarna eller stamfolk och det var som om stadsborna i själva verket ansåg att lyckan — chansen till ersättning — fallit över dem likt manna från himmeln.

De fattiga i JP-Nagars slum försäkrade mig då att de aldrig skulle tillåta Union Carbides fabrik att återuppta verksamheten.

— Vi skulle redan ha bränt ned den om vi bara visste att det inte fanns mer dödande gifter där, sa de.

Då anklagade de också Union Carbides 1 100 anställda för att vara medvällande till katastrofen.

Arbetarna å sin sida såg offren som ett hot mot sitt levebröd — vad skulle hända dem om Union Carbide tvingades ge sig iväg? Facket var splittrat men en stor majoritet löd under INTUC, alltid lika lojalt till kongresspartiet.

Miljörelsen såg enbart miljöaspekterna, krävde en stängning av fabriken och inledde en kampanj mot agro-business och hela begreppet "industriellt jordbruk".

Staten och byråkratin sådde splittring bland offren genom att betala ersättning åt vissa och förhala för de flesta.

En folkrörelse för rättvisa

Det verkade hopplöst dessa januaridagar. Men i april hände något mycket överraskande. En nyligen bildad federation av oberoende fackföreningar i Bombay sände

en delegation till Bhopal och tog initiativet till TURF, en facklig hjälporganisation för alla drabbade.

Då hade Union Carbide just meddelat att fabriken skulle stängas för gott och sparkat de 632 jobbarna som var kvar.

Det gjorde att alla kunde sätta sig ned tillsammans, enas om vissa krav och utarbeta en aktionsplan för framtiden.

En klinik sattes upp vid Cholla Road, en annan innanför fabriksportarna. Läkare, socialarbetare och aktivister ställde upp som frivilliga.

Tre krav framfördes:

- Att Union Carbide skulle återta sitt beslut om stängning av fabriken.
- Att bolaget skulle inleda förhandlingar med TURF för överlämnande av fabriksområdet plus en klumpsumma som investering i alternativ produktion.
- Att Union Carbide måste fortsätta utbetalningen av löner tills överenskommelse nåtts.

Foto: Bo Gunnarsson

Änkan Samita förlorade sin make och nu håller dottern Lakshmi på att dö. Hon har sökt vård men bara fått hostmedicin.

Foto: Bo Gunnarsson

— Känslorna rusade iväg med oss när vi krävde att fabriken skulle stängas, säger Anil Sadgopal, ledare för miljörelsen. Det skulle inte löst några problem. Bara giftet är borta kan den utnyttjas för samhällsnyttig produktion...

På två veckor samlades 10 000 namnunderskrifter för planerna och allas yrkeskicklighet, erfarenhet och resurser kartlades. Nu diskuterar man tillverkning av mjölk- och soyaprodukter, bärbara respiratorer, textilier m m och planerar för småskaliga kooperativ som skall tillgodose det lokala behovet.

Nu är det kamp i Bhopal — för första gången någonsin har stan en arbetar- och folkrörelse värd namnet.

Men ingenting kommer gratis. Nyhetsnotiser i pressen berättar om att polisen slagit ned demonstrationer och ofta gripit 100-tals "bråkstakar". Kliniken på fabriksområdet har stormats, läkaren arresterades och skall åtalas för "brottslig verksamhet".

Den nye chefsministern i Madhya Pradesh, Motilal Vora, söker nu splittra arbetarna från Union Carbide genom att utlova

dem nya jobb på statsägda företag.

— De som är ansvariga för katastrofen använder likgiltighet och total ohörsamhet som ett vapen för att tvinga offren att ge upp sin kamp, säger filmregissör Taapan Bose som gjort en dokumentärfilm om dramat. Regeringen och Union Carbide agerar som en man mot offren samtidigt som de slåss som hundar om ersättningen...

Cyanid i dödsgasen

Union Carbide uppträder inte bara skamlöst utan också kriminellt. Inte på något sätt har företaget bidragit med medicinsk information för en effektivare behandling av förgiftningsskadorna. Istället för de också läkarna bakom ljuset.

Den stora kontroversen är om det var cyanid eller inte i den metylisocyanatgas (MIC) som läckte ut från tanken.

Företagets chefsläkare dr Awasthia själv väckte misstanken i sin första reaktion på olyckan. Men senare förnekade han detta på presskonferensen i Bhopal.

— MIC-gasen är som en starkare variant

av tårgas, sa en av Union Carbides PR-män då urskuldande.

Men höga halter av cyanid uppmättes ännu 48 timmar efter tragedin i luften nära den läckande tanken och ännu i dag har de överlevande alarmerande höga halter av thiocyanat i sitt blod. Vattnet i Bhopal innehåller 2 ppm (miljondelar) thiocyanat...

Under det kaotiska räddningsarbetet dagarna efter katastrofen gavs offren natrium-thiosulfat, en medicin som används för avgiftning av personer som utsatts för cyanid. Men Union Carbide avrådde från detta trots Indiens medicinska forskningsråds (ICMR) rekommendationer.

Union Carbide vill uppenbart dölja sanningen om cyaniden tills man nått en juridisk överenskommelse: Cyanidförekomst i dödsdimman innebär långtidseffekter som ingen kan överblicka i dag.

Hälsoministern i Bhopal har förnekat all kännedom om cyanidförekomsten trots att Centrala miljöskyddslaboratoriet i New Delhi bekräftat det i en rapport...

"Mitt livs klipp"

Slutligen ett par ord om skadestandsfrågan. Kort sagt, det är rena kaoset och återigen en otrolig slöhet från myndigheternas sida. Först efter 5 månader satte man upp en speciell "krav- och skadenämnd", ordföranden utsågs i juli...

Amerikanska advokater uppger att de fått omkring 200 000 offer att skriva på förbindelser och att de skall föra deras talan i domstol.

— Mitt livs klipp, sa Mahendra Matha, en Chicago-advokat som bjöd på whisky på planet till Bombay och visade upp buntar av papper.

Det är ännu oklart om amerikanska domstolar kan ta upp krav på ett amerikanskt företag som vållat massförintelse i ett annat land. Men skadestandskraven uppgår till minst 150 miljarder dollar.

Union Carbide tros ha erbjudit indiska regeringen en uppgörelse på 250 miljoner dollar som dock förkastats. New Delhi har därför stämt företaget i amerikansk domstol och försöker nu ta över Bhopal-offren från deras amerikanska advokater.

Därmed når förvirring och kaos nya nivåer: De amerikanska advokaterna drar indiska staten inför rätta i USA och processerna kan ta årtal.

Till saken hör att många av offren i Bhopal övertalats att skriva på för flera advokater och att många namn förfalskats — bara en bråkdel av dem är ju skrivkunniga.

Värsst av allt är att de flesta offren frånlurats de dödsintyg, läkarintyg och journaler de en gång hade. Nu står de där utan bevis och stämplas som lyckosökare av de i Bhopal som är lyckligare lottade.

Gissa vem som tar hem potten i Bhopal?

Bo Gunnarsson
journalist, Arbetet

Prinsar och pesticider

Den härskande eliten i Bhopal gör sitt bästa för att dölja omfattningen av katastrofen. Den gör inga allvarliga försök att organisera och samordna hjälpen till offren. Detta har sin bakgrund i att den härskande eliten härstammar från de många småkungar och prinsar som styrde delstaten Madhya Pradesh innan Indien blev självständigt. Detta rapporterar Krishna Kumar, född i delstaten, i en personligt färgad rapport om efterspelet till Bhopal.

Ända från den kväll det hände var Bhopal-katastrofen generande för myndigheterna i Madhya Pradesh. Dödssiffrorna stämde inte, när man jämförde med ögonvittnesskildringar av katastrofen. När siffrorna nått 2 500 tilläts de inte stiga längre. Därefter hette det hela tiden "mer än 2 500 döda". Men det skulle inte ha varit svårt att fastställa exakt hur många som dog, men det har aldrig gjorts, inte ens av faktagungliga västerländska journalister. I ett nummer av 'Economic and Political Weekly' som kom nyligen, säger Dr. Pushpa Bhargava att dödssiffran mycket väl kan vara 10 000 eller t o m högre.

Dr. Bhargava är en framträdande vetenskapskvinna, och inte känd för att göra överdrivna eller lösa påståenden. Indiens administrativa apparat kan hålla reda på mycket större tal utan svårigheter. Det maskineri som räknar befolkningen med nio siffrors exakthet, och som gör upp röstlängderna på några veckor, skulle med lättighet ha kunnat användas för att fastställa det exakta antalet offer. Den enda vettiga anledning som kan finnas till att detta inte gjorts — eller att siffran inte publicerats om det nu har gjorts — är att siffran skulle ha varit generande. Låt mig bygga under detta påstående.

Juvelen i kronan

Bhopal-katastrofen ägde rum i en fabrik som var juvelen i en krona av framgångar som den härskande eliten i Madhya Pradesh brukar skryta med. Union Carbide annonserade i en lokal utgåva av 'Det Bästa' från 1976 om sitt goda samarbete med myndigheterna:

"På Union Carbide är vi stolta över vår anknytning till Madhya Pradesh. Vår framsteg har till stora delar inspirerats av delstatsregeringens aktiva intresse och upplysta inställning. Tillsammans med regeringen och Madhya Pradeshs folk emotser vi en framtid, när vårt ömsesidiga stöd ytterligare fördjupats och lett oss till ännu större framgångar."

I skolböckerna nämndes Union Carbides fabrik som en turistattraktion i Madhya Pradesh — en modernitetens vallfartsort. Trots att den ägdes av ett utländskt multinationellt företag, behandlades Union Carbide som ett monument, snarare än en vanlig fabrik. Det lyxiga vilohem som byggdes

av bolaget och som ofta användes av ledande politiker, blev en symbol för förbindelserna mellan Union Carbide och den politiska eliten i Madhya Pradesh.

Lydkungar

Denna elit består huvudsakligen av prinsar och f d härskare i de många småkungadömen som fanns i området före självständigheten. I gamla dagar var dessa småkungar delar av stora imperier, och som sådana fick de också plats i det brittiska kolonialväldet. Britterna skapade dessutom en del nya lydkungar, i sina försök att cementera sitt välde genom att hålla sig väl med lokala maktavare. Sedan självständigheten har många av Madhya Pradeshs småkungar, deras släktingar och kastbröder, försökt modernisera sin maktutövning genom att använda sig av den moderna statsapparaten, allmänna val och ekonomisk utveckling. Indiens självständighet har alltså inte på något sätt hindrat gamla feodalherrar och godsägare från att förstärka sitt grepp över en delstat som Madhya Pradesh. Dom har effektivt lyckats sabotera den lagstiftning som skulle omfördela välstånd och makt. Stamfolken och dom oberörbara som skulle ha gynnats av denna lagstiftning, fortlever i fattigdom och förtryck. Stamfolken utgör 20 procent av delstatens befolkning, och de oberörbara ytterligare

13 procent. Med prinsarna i toppen på hierarkin och stamfolken i botten, utgör Madhya Pradesh ett av de mest efterblivna områdena i dagens Indien.

Mot denna bakgrund kan man förstå varför minsta framsteg hyllas av politikererna som ett ärofyllt hjältedåd; och motsatt kan man också förstå varför varje misslyckande blir en skam, något som måste förnekas, begravas och glömmas. Jag påstår inte att Madhya Pradesh är ensamt om denna feodala mentalitet, men där har den blivit en sjuk. Endast den som är uppväxt i ett av dessa småkungadömen — som idag är småstäder — kan se hur absurda hyllningarna av framstegen kan bli, och hur skamligt minsta misslyckande måste gömmas undan.

Naken kvinna på torget

I min hemstad hände det för några år sedan att en kvinnlig bandit blev dödad av polisen. Detta hyllades som en fantastisk prestation, och för att markera godhetens seger över ondskan, så lades kvinnans nakna kropp på *lit de parade* i stadsparken. I en stad där kvinnorna inte ens får gå ut utan att dölja sitt hår och ansikte med en schal, placerades en naken död kvinnokropp på en piedestal för allt folket att se. Till och med tonårsgrabbarna blev äcklade. Den lokala eliten däremot såg inget fel i detta, för-

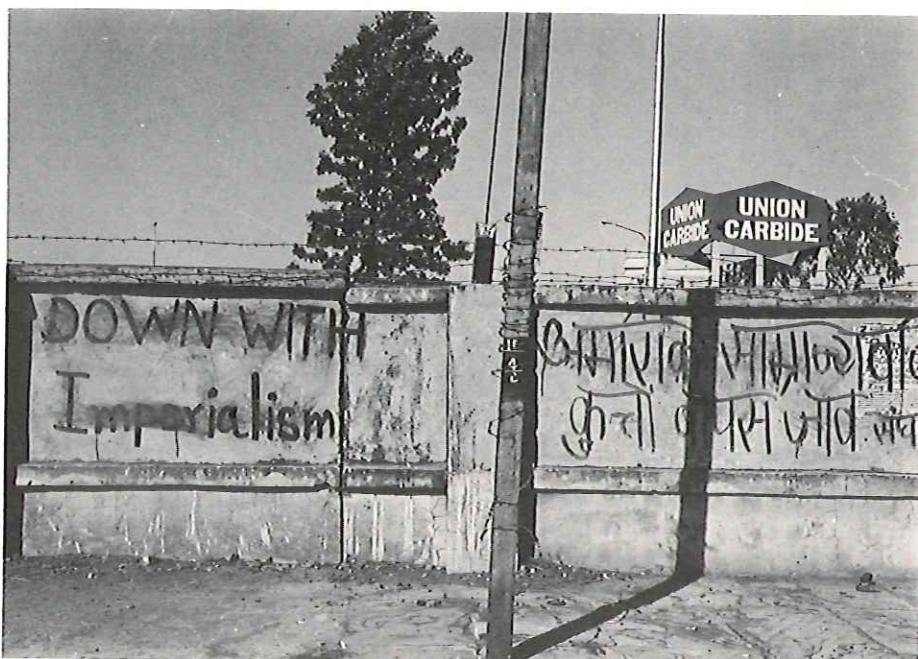

Foto: Börje Tobiasson

rän nyheten spridit sig utanför den lilla staden, och en parlamentsledamot i Delhi brännmärkt det som barbari. Då skulle det hela plötsligt döljas, alla spår skulle sopas undan. Stadens fotograf som tagit bilder av det hela, beordrades att lämna ifrån sig alla negativ, och fick veta att det skulle stå honom dyrt om några bilder kom i händerna på ditresta journalister. Det var som om kungen/godsägaren hade fått stadens präster till att besvärja alla kopior att gå upp i rök!

Mot denna bakgrund blir alltså Bhopal-katastrofen en stor skam. Tänk er hela den indiska högplatan: reser man tvärs över den, ser man kanske inte en enda fabriks-skorsten. Mitt på denna enorma, eroderade, vackra men utfattiga högslätt händer världens största industrikatastrof. Inte ens i sina värsta mardrömmar hade Madhya Pradesh's härskare kunnat föreställa sig att dom skulle få något sådant på halsen. Ändå är dom skickliga manipulatörer, men en högteknologisk ragnarök kunde dom inte hantera. Det enda dom kunde hitta på var sätt att glömma och begrava. Dom lokala tidningarna övertalades att tona ner det hela, och efter ett par dagar var hela Bhopal städat och uppsnyggt. Det dröjde inte länge förrän man firade en 'tacksägelsedag', för att visa folkets tacksamhet mot myndigheterna. Frågan om Madhya Pradesh's felslagna utveckling togs aldrig upp.

Inget räddningsarbete

Katastrofer inbjuder till räddningsarbete, men Bhopal var inte framgångsrikt ens på detta plan. En översvämning eller ett mindre krig drar till sig mera bistånd. I Bhopal finns inte något koordinerat hjälparbete av någon större betydelse.

Ännu har man inte heller lyckats uppnå enighet om hur de skadade ska behandlas. Folk tar diverse mediciner, utom den riktiga. Vid mitt sista besök träffade jag t ex en ung man vars far uppfunnit ett slags örtmedicinska ögondroppar som han i många år förgäves försökt få tillstånd att tillverka och sälja. Nu hade han plötsligt fått sitt tillstånd, och ögondropparna gick åt som smör i solsken. Han blev förmögen, trots att medicinen uppenbarligen är verkningslös.

Samtidigt har ett antal unga läkare som sänts till Bhopal av en frivillig organisation i Delhi, Medico Friends Circle, förgäves försökt nå erkännande för sin behandlingsmetod, nämligen att ge motgift mot cyanidförgiftning, det enda som har någon chans att hjälpa dem. Tom det medicinska forskningsrådet har intvågat att det var cyanidförgiftning som drabbade folk.

Det sista jag hörde, var att sex av läkarna från Medico Friends Circle hade arresterats.

Krishna Kumar
forskare, New Delhi

Översättning
Göran Djurfeldt

S.K. Tyagi's dotter har förlorat en av sina småbröder i katastrofen. Här tillsammans med husflickan.

Foto: Bo Gunnarsson

Hela tredje världen förgiftas

Olyckan i Bhopal krävde drygt 2 300 människoliv. Det är den största industrikatastrofen någonsin. Men den skall inte ses som en isolerad händelse utan som en tragisk konsekvens av den globala användningen av kemiska bekämpningsmedel. Årligen dör över 20 000 människor bara i tredje världen på grund av tillverkning och användning av dessa preparat. Ofantligt många fler skadas dels genom direkt kontakt med gifterna, dels indirekt genom att äta livsmedel som förorenats. Naturens ekosystem rubbas och många djurarter drivs mot utrotning. Det är ett högt pris vi får betala för användningen av bekämpningsmedel. Vi har just gjort en stor avbetalning. När kommer nästa?

Vid elvtiden på natten den andra december 1984 i den indiska staden Bhopal: Skiftarbetare på Union Carbide's fabrik märker en temperaturhöjning i tank R-610, den tank där gasen metylisocyanat (MIC) förvaras. Eftersom temperaturen ökar stadigt informeras ledningen som gör en notering i logg-boken om ett misstänkt MIC-läckage. Ledningen är på platsen för att göra mätningar på utvecklingen och fastställa nödvändiga åtgärder. Klockan halv tolv: Missödet är allvarigare än man tänkt sig och utvecklingen blir allt mer okontrollerbar. Trots det görs inga ansatser till att alarmera invånarna i grannskapet. Vid den här tidpunkten måste ledningen vetat vad som höll på att hända med MIC-tanken — att det t o m fanns risk för att den kunde explodera. Utvecklingen av de kemiska reaktionerna förstärks av att tanken saknar kylning eftersom kylsystemet är fränkopplat av ekonomiska skäl.

Klockan ett: Swaraj Puri, som är polischef, väcks av en tjänstgörande polisinspektör, som rapporterar att människor i Chhola, en stadsdel ca två kilometer från fabriken, flyr från sina hem. Det ryktas om en stor gasläcka. På väg mot polisstationen möts han av en från luften.

Klockan ett och tjugofem: Polischef Puri når polisstationen där kaos råder. Polismännen hostar våldsamt och gnuggar sina ögon för att lindra svedan. Puri sätter omedelbart två av sina män på att kontakta Union Carbide's fabrik för att ta reda på vad som hänt; om det har läckt gas och i så fall vilken, vilka förebyggande eller lindrande åtgärder som skall vidtas.

Mellan klockan ett och tjugofem och två och tio kommer de fram tre gånger. Två gånger får de svaret "Allt är OK", en gång "Vi vet inte vad som händer, Sir" innan luren slängs på i andra änden. Under tiden kommer det in rapporter om att över 150 000 människor har flytt sina hem desperat sökande efter säkerhet. Kvart i två nås J. Mukund, chef på Union Carbide i Bhopal. Han säger: "Gasläckan kan inte

bara komma från min fabrik. Fabriken är stängd. Vår teknologi kan inte gå fel, vi kan helt enkelt inte ha sådana läckor."

Allt medan tank R-610 släpper ut sitt giftiga innehåll av MIC till atmosfären genom ett åtta tums tjockt ledningsrör. Fabriksledningen låter inte varningssignalen gå förrän klockan två och de gör inga ansträngningar för att underrätta polisen eller myndigheterna om läckan.

En mängd missvisande information kommer nu i omlopp. "Gasen som läckt ut är bara en slags tårgas som inte är fatalt dödlig" säger Dr Loya till läkare och journalister. Hans chef, Mukund, upprepar: "Nej, det är inte farligt. Vilken gas det är? Åh, vi vet inte, förmodligen fosgen eller någon neutral produkt. Nej, oroa er inte, fabriken är stängd så inget farligt kan ha läckt ut." Till ekot av hans lugnande ord kommer den värsta katastrofen i fredstid att utspela sig. Över 2 300 människor kommer att dö och 50 000 människor skadas av en av de giftigaste gaser som finns.

Metylisocyanatets kemi

Vid tillverkning av MIC används koloxid, en gas som erhålles genom ofullständig förbränning av t ex olja eller något annat kolrikt ämne. Koloxiden låter man reagera med klorgas och som produkt får man fosgen (COCl_2). Fosgen är en fruktad stridsgas som använts under de båda världskrigen, i Vietnamkriget av USA och i kriget mellan Iran-Irak. Får man fosgen i lungorna kommer gasen att reagera med vattenånga och bilda saltsyra, ett mycket frätande ämne. Följden av detta blir att man drunknar i sina egna kroppsvätskor. Detta nämnt som en parentes.

Det framställda ämnet fosgen får nu passera en metylaminlösning och det flyktiga MIC (metylisocyanat) samlas upp, kyles och förvaras i underjordiska tankar. Det finns rester av fosgen kvar i MIC som nu fungerar som hämmare mot att den mycket reaktiva gasen skall reagera med sig själv under okontrollerbara former. Gasen som

kom ut i Bhopal var alltså en blandning av MIC och fosgen.

MIC's reaktivitet gör den, rätt styrd, användbar vid tillverkning av en mängd olika produkter, t ex plaster, skum, adhesionsmedel. I Bhopal användes MIC för tillverkning av insektsgifter. De gifter som byggs på MIC är bl a Baygon — mot kackerlackor; Furudan — mot skadeinsekter på ris, durra och bomull; Temik — mot nematoder. Det sägs att dessa gifter har fördelen att de har väldigt hög giftighet på insekter, medan giftigheten på däggdjur, av vilket människan är ett, är relativt låg.

Symtom på MIC-förgiftning är att ögonen blir kraftigt irriterade och tårar sig, värk i bröstet och andnöd. Allvarliga astmatiska anfall kan också uppstå. Vid höga koncentrationer, som var fallet i Bhopal skadas de finaste delarna i lungorna, de sk alveolmembranen med allvarliga lunginflammationer och lungödem som följsjukdomar. Eftersom gasen är tyngre än luft driver den ut syret ur lungorna och kan kväva offret till döds. "Det verkliga problemet är att de drabbade personerna får ökad känslighet så att även en svag andra exponering kan vara dödlig" säger Dr Rajarayanan, som mellan 1978 och 1981 var hälsoexpert på Union Carbide's fabrik i Bhopal.

Han fortsätter (från en intervju två veckor efter gaskatastrofen): "Jag har behandlat fosgenförgiftade personer. Men metylisocyanat (MIC) är något annat. Jag tror inte det finns någon i Indien som kan behandla MIC-förgiftade människor... T o m litteratur som tar upp MIC-förgiftning är bedrägligt inadekvat."

Försvarslösa läkare

Efter gaskatastrofen stod den medicinska expertisen helt handfallen. Det fanns inga officiella behandlingsmetoder och något specifikt motgift mot MIC-förgiftning var inte tillgängligt av läkarna. Motgift gavs utan medicinsk grund och viss medicinering fick upphöra efter ett par dagar då det visade sig att den förvärrade offrens tillstånd istället för att förbättra det.

Under dessa förhållanden dog drygt 2 300 människor, och 20 000 blev allvarligt skadade. Man räknar med att 150 000 människor har varit utsatta för höga gaskoncentrationer. Skadorna förvärrades av att största delen av offren levde vid eller under existensminimum vilket satt ner deras motståndskraft. Av offren led nästan 100 % av bröstakkomor och ögonproblem. Huvudvärk, yrsel och kräkningar var också vanliga symtom. Obduktioner har avslöjat hjär-

nödem, lungödem, kraftig förstörelse av lungvävnad, skadade lever och njurar och koagulering av blod. Det fanns fall av hjärtan fyllda med koagulerat blod likväl som fall med hjärtan helt tömda på blod. Man fann också rester av cyanid i blod.

Givetvis drabbas grödor, djur och natur av giftutsläppet. Så här berättar Praful Bidwai, ett ögonvittne, från sina upplevelser: "Jag ser vad som varit en av de finaste trädgårdarna i Bhopal. Det som har skett med den är otroligt. Rosorna har vissnat och är fula, bladen har blivit svarta, daliorna har dött, hela träd har blivit missfärgade. Alla dessa nya färger är lika onaturliga och sjuka som de är fula. Vad som en gång var en saftig gräsmatta var nu sjukligt gul." Livet i vattendragen drabbades också allvarligt. En undersökning av det värst utsatta området visar en fiskdödlighet på 70 %. Vissa fiskarter slogs helt ut.

MIC reagerar med vatten och ett stort antal organiska ämnen, t ex vävnader i levande växter och djur, och bildar då ett stort antal komplexa produkter av vilka många är avsevärt giftiga. Det har också visat sig att MIC påverkar arvsanlagen och kan alltså vara mutagen. Hur MIC och produkterna av det kommer att uppföra sig på längre sikt i ekosystemen vet man inte. Vad man däremot vet är att gifter som spridits i naturen i relativt små mängder har ackumulerats genom näringskedjor till rovdjur och människor och där gjort oreparerbar skada.

Inte bara en enstaka olycka

Bhopal-olyckan är den största industrikatstrofen någonsin men måste ändå ses som en pusselbit i den globala användningen av produktionen och användningen av bekämpningsmedel. I skrivandets stund har ännu en giftolycka skett på Union Carbide's fabriker. Den här gången i det multinationella kemiföretagets fabrik i Institute, ett litet samhälle i västra Virginia, USA. Den läckande gasen spreds som ett moln över ett drygt kilometerstort område. 137 människor fördes till sjukhus efter att ha kommit i kontakt med gasen. Inga dödsfall eller allvarligt skadade krävdes den här gången. I Institute-fabriken var säkerhetssystemet datastyrt. I Bhopal sköttes mätningar och manövrering av säkerhetssystemet manuellt.

Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) och FN förgiftas bara i u-länderna någon människa varje minut av bekämpningsmedel och varje år dör 22 000 personer av samma orsak. Dessa siffror gör inga stora nyheter, möjligen smånotiser om de över huvud taget nämns. Av alla förgiftningsfall i u-världen står Indien för en tredjedel.

Undersökningar av arbetare på bekämpningsfabriker i Indien har visat att 73 % har märkbara skador av gifter. 35 % lider av hjärt/kärlsjukdomar och/eller mag-/tarmsjukdomar. Cancerfall, dvärgväxt hos

barn, blindhet, sjukdomar på lever och nervsystem har konstaterats hos bomullsarbetare. Av de undersökta hade en femtedel sin syn nedsatt pga tillbakabildade muskler.

I Kerala dog 106 människor efter att ha konsumerat vetemjöl och socker som förorenats av bekämpningsmedel som läckt ut under en skeppning mellan Bombay och Cochin. I Karnataka drabbades flera människor av svåra förlamningar och andra allvarliga sjukdomar efter att ha ätit krabbor de fångat i ett bekämpningsmedelsbehandlat risfält. I Udaipur orsakade aluminiumfosfid 28 dödsfall.

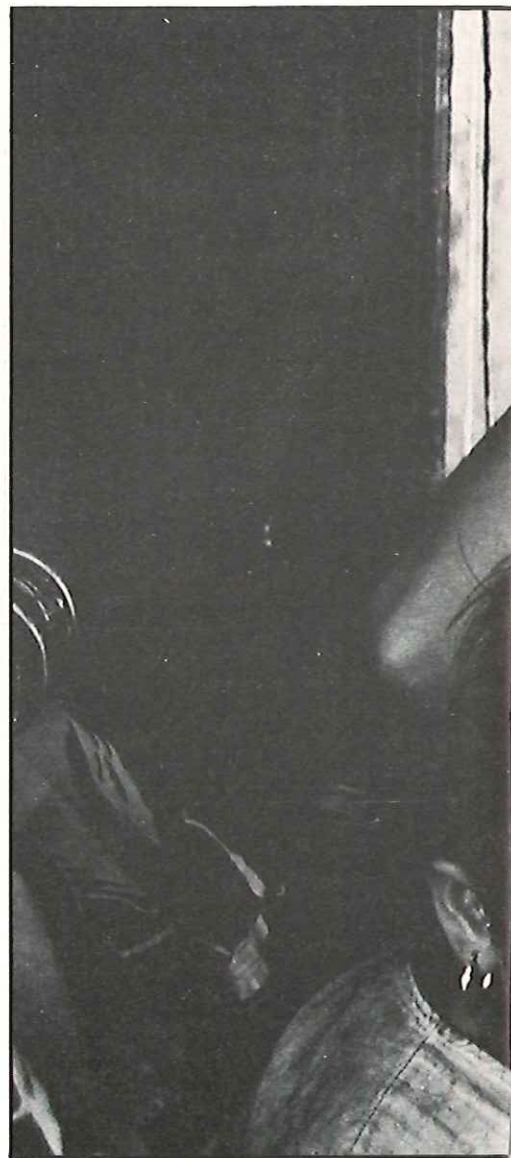
Intaget av klorerade kolväten (stabila gifter som inte bryts ner i naturen) är, enligt WHO och FN, högre hos indiern än hos människor från något annat land. En analys av säd, baljfrukter, mjölk, ägg, kött och grönsaker visade att 50 % innehöll rester av DDT och i 30 % översteg de gränsvärdena WHO fastställt. I prov tagna på flaskmjölk från Maharashtra hade 70 % högre halt av DDT än vad som är tolererbart. Barnmat från Punjab, Gujarat och Bombay har visats innehålla höga DDT halter.

Det finns åtskilliga exempel på hur bekämpningsmedel förvarats på samma plats som matvaror i affärer och hem. Bekämpningsmedel har t o m mätts upp med samma skopa som använts till att mäta upp socker. De har vid försäljning hållits upp på coca cola-flaskor utan annan märkning. På det här viset har barn drabbats vid många tillfällen med hemska konsekvenser.

Den Gröna Revolutionens kemi

Bekämpningsmedelsindustrierna kom till Indien samtidigt med den Gröna Revolutionens högavkastande grödor i slutet av 60-talet. Användningen har ökat kraftigt på senare tid. 1970 användes 25 000 ton, 1978 67 000 ton och 1983 95 000 ton. På världsmarknaden fanns 1977 12 000 kemiska bekämpningspreparat. Bland dem finns de som är klassificerade som höggiftiga ämnen av WHO och de är förbjudna i västländer, t ex USA, Storbritannien och Sverige. DDT, BHC, metylparation och lindan är exempel på sådana gifter. Användningen av dem fortsätter dock i Indien och varje år konsumeras cirka 7 000 ton DDT, 33 000 ton BHC trots att det är mer än dubbelt så starkt som DDT och 3 000 ton metylparation som är 20 gånger starkare än DDT.

De farligaste bekämpningsmedlen, av de typer som nämnts ovan, är enligt lag förbjudna att säljas i USA. Det är dock tillåtet att producera dem så länge de är märkta "for export only". Anwar Fazal, ordförande i IOCU (International Organisation of Consumer Union) är stark kritisk mot detta och efterlyser ett förbud mot export av farliga bekämpningsmedel från USA och andra I-länder till i U-länder. Han betonar de risker människorna löper i de länder där gifterna används med tanke på att födan blir förorenad. Han menar att det är en fråga om mänskliga rättigheter.

Vad är anledningen till denna jättelika och genomarbetade arsenal av kemiska bekämpningsmedel? Lyssnar man på indiska politiker, affärsmän, kulaker, vetenskapsmän på jordbruksuniversitetet och jordbruksdepartementet säger de samstämmigt att det är för att skydda grödor och livsmedel från insekter och andra skadedjur och rädda människan och hans husdjur inte bara från svält utan också från vektorburna sjukdomar som malaria, sömnsjuka och tyfus. Skadedjur förstör uppskattningsvis mellan 10 och 45 % av jordbruksprodukterna i Indien. För att upprätthålla en jämn födoproduktion och människors välbefinnande är föreningar av bekämpningsmedel priset som måste betalas. Hur skulle man annars ha råd att föda de ständigt ökande hungerande miljonerna?

Bekämpningsmedlen är vanligen generella och endast i sällsynta fall selektiva på det viset att de "bara" slår ut två-hjärtbladiga växter eller "bara" insekter. Detta betyder att man får dödlighet och populationsförändringar bland "nyttiga" växter och djur. Ett annat problem är utvecklandet av resistans hos skadedjuret (t ex hos malaria-

myggan), liksom att nedbrytningen störs pga att mikrofloran i jorden påverkas negativt.

Alternativet

Det finns dock alternativ genom biologisk bekämpning. Ett exempel är mass-sterilisering av haninsekter. Ett annat exempel är användning av feromoner, dvs honliga könshormoner som man applicerar på fällor dit hanarna lockas. Det säkraste sättet att hålla bort ogräs från grödor är genom att använda handkraft, och det bästa sättet att skydda lagrade grödor är genom bättre lagringsmetoder.

Priset vi betalar för användningen av kemiska bekämpningsmedel är alltför högt. Vi kan aldrig, ens med den modernaste teknologi, skydda oss mot att olyckor som den i Bhopal återupprepas och vi kan inte hindra en fortsatt förorening och störning av ekosystemen, inklusive människan om vi inte drastiskt minskar tillverkningen och förbrukningen av kemiska bekämpningsmedel. För det krävs att solidaritet går före profit, att sunt förnuft får gälla istället för

Kvinnan bor ett par kilometer ifrån fabriken. I paniken som uppstod skingrades familjen. Mannen, en järnvägsarbetare, dog liksom ett av barnen.

Foto: Börje Tobiasson

den Gröna Revolutionens utopiska drömmar. Det måste satsas och forskas på biologisk bekämpning och de människor som använder kemiska bekämpningsmedel måste få utbildning så att de vet vad de använder.

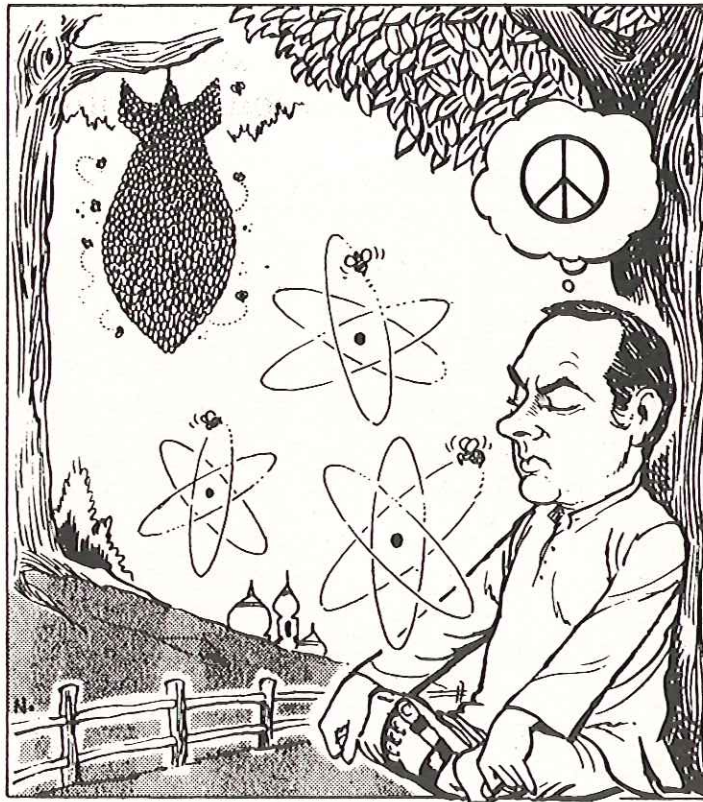
Avslutningsvis ett citat av Mr Qark från en artikel i Sunday Review, Times of India, 16 December, 1984:

”Man måste erkänna att det är svårt för Indien att tala om ekologi. Det går inte att förneka att landet måste utvecklas. Och vad är utveckling om inte industrialisering, en ökad livsmedelsproduktion och en ökad energitillverkning? Kan vi öka industrialiseringen utan att bygga fler industrier, däribland kemiska fabriker, och kan vi öka livsmedelsproduktionen utan användning av kemiska gödningsmedel och bekämpningsmedel? Mer energi betyder oundvikligt att vi bränner upp mer fossila bränslen. Tredje världens länder, som Indien,

har ett svårt val att göra mellan å ena sidan kraven på ekonomisk utveckling och å andra sidan bevarandet av naturresurserna och hänsynen till ekologi. Vi kan, trots allt, lära oss läxan att det finns gränser för tillväxt. Dessutom, efter en punkt kommer utvecklingen själv vara hotande genom försämringen av vår miljö. Det är trots allt för mänsklighetens skull som industrins hjul fortsätter att snurra. Det finns ingen mening i att hålla dessa hjul väloljade när våra liv till slut är hotade av dem.

Ekologi betyder inte att vi går tillbaka till primitiva tider. Även stenåldersmänniskan hade sin teknik eller ”teknologi”. Han använde flinta. Men vi gör anspråk på att vara klokare i uranets tidsålder och vi måste komma på sätt hur vi skall utnyttja våra verktyg utan att skada oss själva”.

Claes Malmberg
biolog, Laholm

Rajiv Gandhi satsar nu allt för att rädda Indien från Kali-yuga, undergångens tidsålder, och vill föra landet in i "Tekno-yuga".
Teckning ur India Today.

Från Kali-Yuga till Tekno-Yuga

Nya mantras i indisk ekonomi

I motsättning till de övriga länderna i Sydasiens har Indien fört en ekonomisk politik med huvudvikten lagd på självförsörjning och den offentliga sektorn. Den bilden håller på att förändras.

V ar och en som rest i Indien vet, att de flesta produkter i Indien är producerade där — antingen efter egna modeller eller efter modeller från brittisk tid. Man märker också att många indiska produkter (t ex bilar) är dyra, ofta svåra att köpa (telefoner), och inte alltid kan användas för att strömmen ofta försvinner, eller för att produkterna inte går att använda (tändstickor). De flesta vet också att indierna föredrar importerade varor, trots att dessa måste köpas "svart" via smugglare, och att detta tillsammans med höga marginalskatter (upp till 97.5 % från 1970) och den utbredda korruptionen har skapat en "svart" ekonomi, vilken beräknas omfatta något mellan 15 och 50 % av den samlade ekonomin.

Nu är riktlinjerna ändrade och medierna fokuseras på Rajiv Gandhis computer-boys med deras förkärlek för kapitalistiska idéer. Detta har dock gått att skymta i ett flertal år:

1975-77 under undantagstillståndet styrde Sanjay Gandhi utvecklingen i privata entreprenörers intressen — inklusive sina egna.

1977-79 när BNP (Brutto National Produkt) tillväxten upp till 5.2 % per år. Samtidigt byggs stora valuta-reserver upp. Dessa härstammar från "remittances", dvs pengaöverföringar från de en miljon indier, som skickade omkring två miljarder dollar från oljeländerna per år.

1979-80 var ett krisår både politiskt, då Janata-regeringen föll, och ekonomiskt pga oljeprisstegringen. Industrins produktion föll med 4.8 %.

1980 Indira Gandhi förhandlar fram ett lån på 5.7 miljarder dollar från Internationella Valutafonden (IMF) att betalas ut över tre år. Det är det största IMF-lånet någonsin, och Indien fick det genom kreditvärdighet. Dessutom öppnas landet för utländska investeringar i olja, och priserna på cement, gödning och bensin stiger. Exportorienterade indiska firmor erhåller skattelättnader.

1981 Indiens handelsutbyte med USA ökar. 85 avtal om privata amerikanska investeringar ingås. Indien vänder sig inte längre bara till Sovjet när det gäller anskaffande av vapen.

1982 får USA 110 nya avtal om investeringar i Indien, och Rajiv Gandhi står bakom upprioriteringen av elektronik och data. Import underlättas. Stora indiska industrier såväl som utländska företag får tillåtelse att investera inom områden tidigare förbehållna små och medelstora industrier. Indier bosatta i utlandet får lov att investera i indiska aktier och obligationer. Färg-TV:n kommer till Indien. Suzuki ingår avtal om produktion av personbilar med Maruti, som efter Sanjay Gandhis död tog över hans roll.

1983 135 nya amerikanska firmor investerar, och Japan pejar den indiska marknaden.

1984 Indien hämtar inte ut de sista 1.1 miljarderna dollar av IMF-lånet, men söker samtidigt andra statslån och dessutom öppnas möjligheten av privat upplåning i utlandet (4.3 miljarder dollar 1984). Premiärminister Nakasone kommer till Indien och diskuterar investeringar inom el-kraft, gas-pipelines och gödning. Flera japanska bil- och motorcykelfirmor

ingår avtal med privata indiska firmor. Rajiv Gandhi kommer till makten i november.

1985 avskaffar finansminister V.P. Singh tvångssparandet, sänker inkomst- och förmögenhetsskatterna och arvsavgifterna, nedsätter importavgifterna från 150-300 % till 0-200 %, låter produktionen av 93 sorters medicin vara fri, och sist men inte minst ändrar han på monopol-lagarna så att en mängd storkoncerner får tillträde till områden de tidigare varit utestängda ifrån.

Samtidigt görs försök till att dra fram "svarta" pengar i ljuset genom att slå ned på skattesmitare. Allt detta leder till en boom på aktiemarknaden. Priserna på en lång räkka varor stiger.

Rajiv Gandhi besöker Sovjet, Frankrike och USA. Den 7:e femårsplanen på 180 miljarder dollar förbereds. Den skall fastslås i augusti-september. Hoppet om att bli självförsörjande på olja 1990 uppges troligtvis. Investeringar inom elektronik, data och bioteknik ökar.

1986 Tillbakabetalningarna av IMF-lånet påbörjas.

Grunden för vetenskapen

Indierna säger ofta att de har världens tredje största utbildade arbetskraft efter USA och Sovjet. Även om den äran nog skall tillfalla Japan så är många indier verkligen utbildade. En stor del av de högt utbildade finns emellertid i USA, där det bor en halv miljon indier som tjänar dubbelt av vad genomsnittssamerikansen gör. Dessutom finns där 14 000 indiska studerande vid amerikanska universitet. Dessa plus de som utbildas vid Indiens (få) bra universitet, utgör grundstommen för den vetenskapliga tekniska utvecklingen i Indien. Men vilka är de institutionella förutsättningarna i Indien?

De äldsta *centrala* besluten för att koordinera forskningen i Indien kom inom medicin och lantbruksforskning (1911 och 1929). Sedan kom CSIR — Council of Sci-

entific and Industrial Research — 1942. Den stora industrifamiljen Tata skapade jämsides Indian Institute of Science i Bangalore (1911), och Tata Institute of Fundamental Research i Bombay (1945).

Efter självständigheten har två riktningar av forskning utkristalliserats: den forskarstyrda och den byråkratstyrda. Den första formen skapades när H.J. Bhabha (dåvarande ledare för Tata Institute of Fundamental Research och brorson till J.R.D. Tata) samtidigt blev ansvarig för Atomic Energy Commission, ledare för landets största centrum för kärnfysik (nu kallat Bhabha Atomic Research Center — BARC) och chef för Department of Atomic Energy. Bhabha fick med andra ord ett *carte blanche* av Jawaharla Nehru. Nyligen har samma organisationsform gett sig in i rymd- och elektronikforskning och utveckling.

Motsatsen är de tre autonoma forskningsråden för jordbruk (Indian Council of Agricultural Research — ICAR), medicin (Indian Council of Medical Research — ICMR) och industri (CSIR) alla "fyllda" med byråkrater och samtliga underkastade ministeriernas kontroll. Därför väntar man sig mycket större framgångar inom kärnfysik, elektronik och rymdforskning än inom andra områden — om nu Rajiv Gandhi skjuter till pengar och om de bästa hjärnorna kan lockas hem från USA.

Kritik

Alla är inte nöjda med den högteknologiska satsningen. Politologen Dhirendra Sharma från Jawaharlal Nehru University i New Dehli var på besök i Danmark nyligen. Om det indiska kärnfysikprogrammet sa han följande:

"Atomic energy Commission (AEC) fick kontroll över allt som rörde kärnfysik, inklusive gruvdrift. Detta utan någon form av parlamentarisk debatt. AEC löd direkt under premiärministern. Nästan ingen kände till hur AEC

var uppbyggt. Ända tills 1972-73 hölls deras budget hemlig, t o m för riksrevisorn (Accountant-General). Först under Morarji Desai kom AEC:s arbete under en viss debatt. Sen återkom dock Indira Gandhi till makten, och med henne följde en tung, tät rökridå. Fram till 1982 satsade Indira Gandhi på flera provsprängningar med kärnladdningar, men efter press från bl a en grupp som jag själv tillhör, lät hon meddela att experimenten skulle upphöra. Hon hade tillika planer på att förstöra Pakistans kärnkraftverk nära Islamabad, men detta fann USA reda på och informerade Zia ul Haq, varefter hon gav upp de planerna."

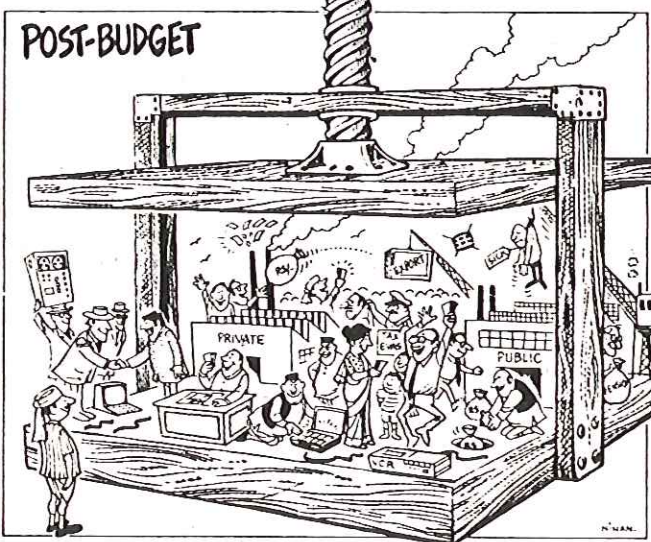
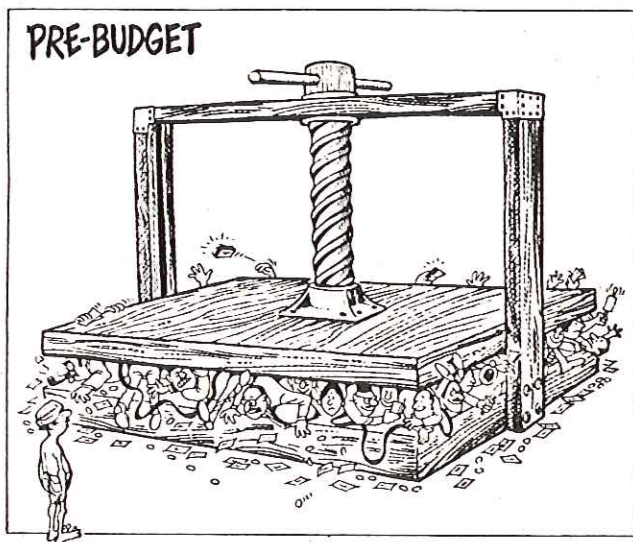
Istället talar man ifrån officiellt håll om en mycket kraftig utbyggnad av kärnkraftsanläggningar. Men dessa planer är enligt Dhirendra Sharma orealistiska, och egentligen en täckmantel för vapenrelaterad forskning.

"Rymdforskningen är likaledes i första hand avsett för att utveckla bärare till atomvapen", menar han. "Indien vill uppnå vetorätt i FN och tillika se sig själva som en stormakt. Framstående vetenskapsmän och *alla* politiska partier står bakom detta. Indien är redan nu den starkaste militärmakten i Sydasiens. Om vi utvecklar atomvapen, kommer de mindre länderna i området känna sig tvingade att följa efter (Pakistan) även om de egentligen inte har råd. Istället måste vi ha en öppen debatt om atompolitiken, precis som i Skandinavien, och göra folk i områden där det byggs kärnkraftverk (t ex i Narora) uppmärksamma på faran av t ex ett jordskalv. Vi måste också försöka att få Högsta Domstolen att engagera sig i saken", avslutar Dhirendra Sharma.

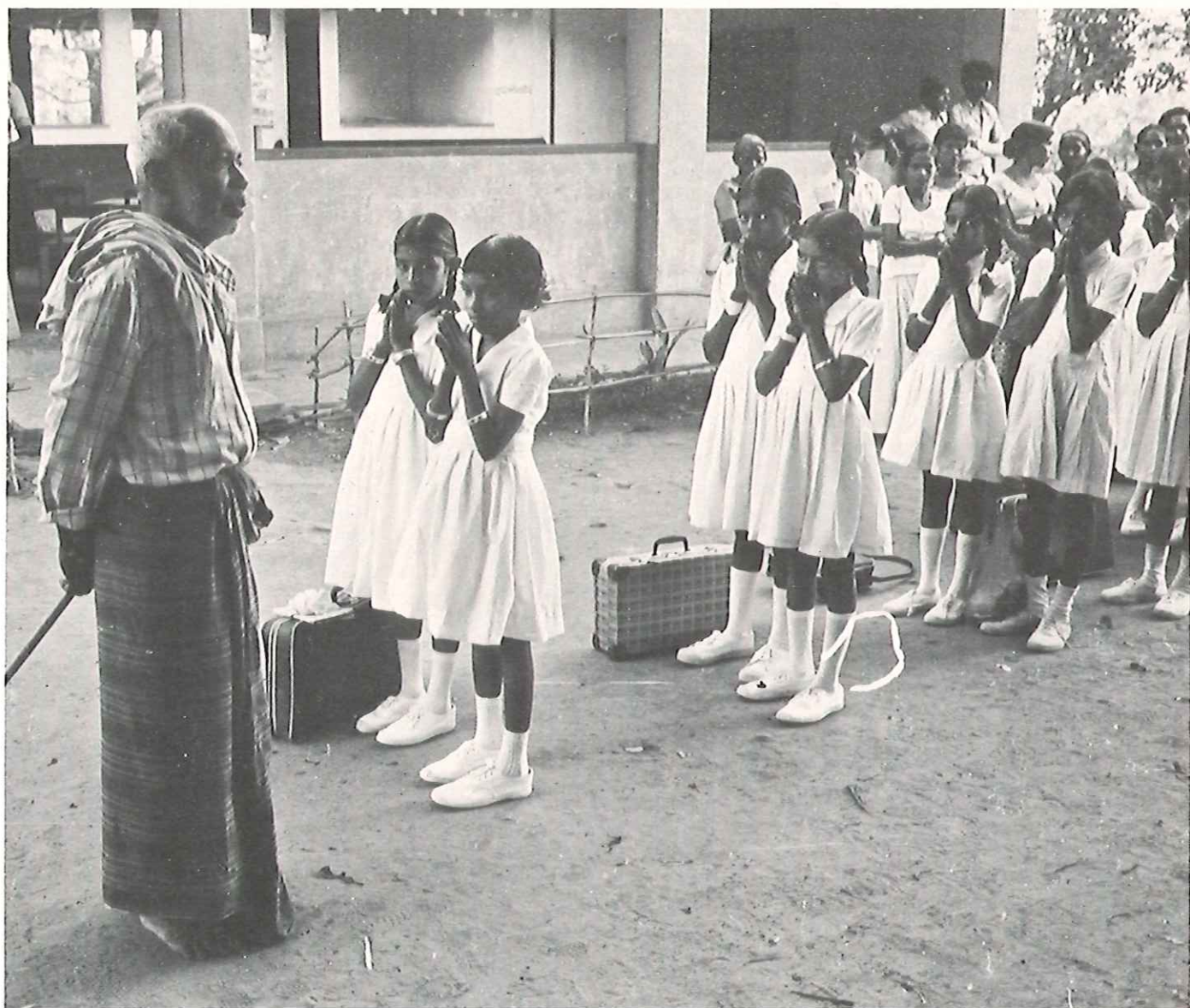
Stig Toft Madsen

socialantropolog, Köpenhamn

Översättning: Johan Tell

Den första skolresan någonsin i Kamalas by

Den blir inte av! Skolresan blir inte av...

Orden ekar i Kamalas huvud och långsamt trillar tårarna nerför hennes kinder. Sakta, som i sorg, vänder hon huvudet mot klädstrecket som är spänt över rummet. Där hänger hennes nysydda vita skolkänning. Bredvid den hänger två par vita sockor och nya skor.

Aldrig tidigare i sitt 12-åriga liv har Kamala ägt ett par skor och sockor. Det är också första gången hon har två skolkänningar. Allt för skolresans skull.

Vid sidan om Kamala på bastmattan, som täcker lergolvet, står den lilla rutiga resväskan.

Medan tårarna strömmar nerför kinderna tänker Kamala på hur mycket allt det nya kostar. På hur hennes pappa sålt majs för att hon ska få åka på den första skolresan i byns historia.

Kamala bor i byn Dambana, som ligger i ett djungelområde mitt på Sri Lanka.

Rektorn avbeställde bussen

Ryktet har spritt sig att rektorn är tillbaka från Kandy, storstaden, där han avbeställt bussen som de skulle åkt i. En dag före avresan.

Och allt bara för att några avundsjuka bybor protesterat mot att rektorns egna barn, som går i en annan skola, skulle få följa med. I samlad tropp gick några av de yngre papporna till rektorn. Efter hårda ordväxlingar lämnade rektorn byn och kom tillbaka i dag med beskedet att resan är inställd.

Hela byn har längtat och satsat tid och pengar för att skolresan skulle bli av. Rektorn hade ordnat tillstånd från skoldepartementet, bokat buss och ordnat föräldrar som skulle följa med. Skolbarnen hade samlat ved till matlagningen för tre dagar. Föräldrarna hade lånat ihop pengar för att deras

barn skulle kunna åka. De hade sålt mat för att deras barn skulle få lära känna sitt eget land. De hade låtit sy skoluniformer och bakat bröd som extra färdkost.

Hur många drömmar om att få se havet, huvudstaden och allt annat var inte krossade.

Protester

Som på en given signal rör sig plötsligt många pappor mot skolan. Upprörda och hetsiga står de där. Med Kamalas pappa i spetsen fortsätter de in på skolgården. Rektorn möter dem i dörröppningen. Rädd är han i alla fall inte.

Papporna kräver att skolresan ska bli av och hotar med att de annars kommer att driva rektorn ur byn.

— Vi har hållit vårt löfte till dig om att förse våra barn med hela och rena kläder för tre dagar. Nu är det din tur att se till att skolresan blir av, säger Kamalas pappa.

Nangi, lillasyster, drar Kamala i armen.

— Kom och titta! Alla pappor är vid skolan!

En strimma hopp tänds och när männen efter över en timme börjar röra sig hemåt rusar Kamala sin pappa till mötes. Han kramar hennes axlar och berättar att rektorn lovat att åka till Kandy redan ikväll. Har de tur så kommer han tillbaka till byn med en buss.

Länge samtalar man den natten i byn om rektorn, om sveket och om skolresan som kanske trots allt ska bli av.

Kamala stiger upp i gryningen. Ska hon packa för skolresan? Ingen buss har kommit under natten. Långsamt viker hon ihop sin klänning, sockor, en räddi (tygstycke) till natten och lägger dem sedan i resväskan...

Mamma Kumari gör iordning matsäcken. Ingen av dem säger något. Under spänd väntan äter familjen frukost medan solen stiger på himlen.

Färdigklädd och med packad väska står Kamala och blickar ut genom dörren. För en timme sedan skulle de ha rest. Det är nog bäst att packa upp igen och ta av klänningen så att den inte blir smutsig. Kamala ber mamma att knäppa upp knapparna i sidan. Då tutar det plötsligt. Först långt borta, men sedan allt närmare.

Det är BUSSEN!

Rektorn lyckades i alla fall. Skolresan blir av!

Bön för god resa

Ur alla husen rusar finklädda skolbarn ner mot skolan. Det är bröttom. Bussen ska lastas med ved, kastruller, rissäckar och grönsaker för tre dagars matlagning.

Alla rusar om varandra. Kamala är glad och lycklig och kramar den ena skolkamraten efter den andra.

Glädjekaoset bryts av mudulali — lant-handlarn — som organiserar föräldrar och

syskon till packning. Själv samlar han alla skolbarn på led framför skolan. Han håller ett förmanings- och avskedstal. Han berättar om vad de kommer att se, om hur de ska uppföra sig.

Mudulali uppmanar dem att ta hand om varandra så att byn kan vara stolt över sin ungdom... Därefter ber han tillsammans med barnen en buddhistisk bön för en god resa.

Innan avfärden springer alla till skolbrunnen för att släcka törsten. Ett par timmar försenad rullar bussen ut från skolområdet. Bygatan är full av viftande händer. Kamala kramar lättad och lycklig sin kamrats hand medan bussen rullar mot nya och okända mål.

Efter tre dagar är bussen hemma igen. Det är redan midnatt när den kör in på skolgår-

den, som är fylld av väntande och oroliga föräldrar.

Den natten blir det inte mycket sömn i byn. Barnen berättar om sina upplevelser. Den största av dem alla var HAVET. Det blå, brusande havet, som med kraft kastar sig upp på stranden och som sugts tillbaka ut i oceanen. Det stora vattnet som smakade salt.

För att syskonen ska tro henne har Kamala fyllt sin vattenflaska med saltvatten. Syskonen smakar och förundras: "Tänk att det finns salt vatten".

Länge var skolresan det stående samtalsämnet i Kamalas by.

Text och foto: Yvonne Fagerberg. Reportagebyrån Barnens Värld.

— Ah, you are a poet...
Well then, do you rhyme
or do you reason?

Niklas Törnlund:

GÄSTSPEL I EN ÖVERKL

1

*De säger sig inte ens själva
förstå sig på sitt land. Och
vi som nyss tog mark i Delhi
nickar samförstånd, men av
helt andra orsaker; försöker*

*kalibrera om vårt medvetande
från nepalesisk medeltid till
Mayfair Gardens multinationella
nu. Trådlås snabbtelefon mellan
vardagsrum och kök, äkta mattor
svävar obefläckade på väggen i*

*ett hem där gästfriheten är
total, och därför opersonlig;
där vi frambär våra ödmjuka
tributer, Orrefors & Ballantine,
medan gyllne omeletter
materialiseras på vårt bord.*

*Familjeöverhuvudet är ättling
i rakt nedstigande led till
huvudstadens sista maharadja.
Åttatusen anställda i den
expansiva byggnadsbranschen
bär med sitt arbete upp honom
och hela hans familj. He*

*never relaxes from his work,
säger hustrun med ett av sina
medvetlösa skratt. Och visst
bryter telefonsamtalen in, med
ris och ros på tungdribblande
blandspråk, in och ut ur
engelskan. I just made thirty*

*thousand dollars, strålar han
när luren lagts på plats.
Barnen? De finns — en son,
en dotter — men gör föga
väsen av sig, som diskreta
investeringar. Läser läxor,
skjutsas hit och dit av en*

*tystlåten chaufför; det går
två tjänare på varje medlem
av familjen. Nästan sjösjuka
i våra mjuka sängar hör vi
nattvakten markera sitt revir
med käppen, utanför. Som*

*i en lyxmöblerad livmoder
somnar vi, sekler från de
nersotade jordgolv där vi
reparerade oss mellan
dagsmarscherna i Himalaya*

2.

*Vet inte riktigt var jag är,
kan inte definiera varför
— men detta faktum är ett
väldigt tält i natten, i
villaträdgården hos en av
landets tio rikaste magnater.
Ett väldigt inomhuslandskap
brer ut sig: gröna lyktor
glimmar bland växtarrangemang,
fyrfat ryker, glöden yr,
jag upptäcker ett stenparti
med konstgjort vattenfall;
bord som dryper av mat och
dryck, servitörer från ett
av Delhis lyxhotell som fått
middagspartyt på entreprenad.
Tältets ena ände upptas av
en upplyst scen, där en
berömd dansös från Israel*

ASS

— en dagboksdikt från Indien

Rathin Roy: "Show window"

framför klassisk indisk dans till musik och sång, bombastiskt högtalarförstärkt. Hon dansar fram sin nakenhet under dräktens raffinemang; ansiktet och blicken är en skådeplats där tusen känslor drabbar samman. Vi gäster tar vår tillflykt till en handfull stela poser, betar måttfullt i bufféerna och trampar vatten, munvatten, i halvhjärtade konversationer: möten mellan operosoner, positioner. Män, iförda en aura av framgång. Deras osäkra, tillbakahållna kvinnor, överlastade med smycken. Jag själv i lånta fjädrar: en kostym som kunde rymma två av mina bästa vänner, svarta, billiga manchesterskor — det märks inte i tältets clairobsecure. Man förhör sig artigt om min trade; jag avger neutralitetsförklaringen "poet" och tillägger ett urskuldande *I am rich in time, but poor in money* — innan jag inser att det sista ordet är tabu. Här

gäller de kringgående rörelserna, som hos alla rovdjur nattetid. Det viktiga är överhuvudtaget inte att befinna sig på partyt, utan att *Ha Varit Där*, och gjort sin sociala luktmarkering. Så fort som möjligt tassa vidare till nya fester, trängre kretsar där ordet *relax* upprepas som ett mantra. *You must have dinner!* trugar folk långt efter tolvslaget. Sedan whisky, whisky, whisky och därmed talförhet: nu vädras fördomar och nationella komplex, unkna som sängkläder efter en sömnlös natt. Hela den lust och skam som moder Indien inger sin incestuösa överklass. *Everything we have is built by the poor. They have a lot of skill... Men denne alltför generöse fabrikör får mothugg av en upprörd sikh: With a literate man you can discuss the problem, but you can never control a mob!* Och bärarna, som står för alla transporter i det väglösa Himalaya, får heta beasts — *forgive me for saying it, but that's what they are like...* Ögon övermogna, tårspångda av drinkar. Generaliseringarnas liar sveper genom rummet; verkligheten hukar sig. Så överträffas vi, definitiva utlänningar, i främlingsskap av dessa indier som inte tillhör Indien — men som Indien ännu tillhör.

NIKLAS TÖRNLUND, f. 1950, poet och musiker i gruppen Tundra, Sjöbo.

Regeringen i Sri Lanka vill få omvärlden att tro att det pågår en konflikt mellan två etniskt skilda folkgrupper i Sri Lanka och att regering och statsapparat står utanför denna konflikt.

I själva verket pågår en utrotning av en folkgrupp som kallas tamiler av en regering som domineras av singalesiska nationalistbuddister. Dessa står ideologiskt nära den i Europa mera kända nationalsocialismen. Man kallar sig t ex "arier" och menar sig stå över eller åtminstone skilda från andra folkgrupper på den indiska subkontinenten såsom tamiler m fl.

Tyvärre finns det tecken som tyder på att den svenska regeringen accepterat colomboregeringens version av motsättningarna i Sri Lanka. Sverige fortsätter obekymrat med sitt bistånd (ca 250 milj kronor per år) och vägrar uttala någon som helst kritik mot den lankesiska regeringens rasistiska politik. I andra sammanhang t ex i fråga om Sydafrikas raspolitik är däremot Sverige ett föregångsland.

Statsterror med svenskt bistånd

PRESIDENT ADVISES
TERRORISTS TO TRY
SATYAGRAHA.

Den buddist-singalesiska agitationen började redan under tidigare delen av 1900-talet. Rasistiska uttalanden mot tamiler började förekomma under åren 1936-39 men andra världskriget satte tillfälligt stopp för detta.

Året efter självständigheten (1949) berövade den första buddist-singalesiska regeringen plantagetamilerna deras medborgarskap i staten Ceylon. Det bör observeras att praktiskt taget alla dessa människor var födda i Ceylon. Deras förfäder hade däremot flyttats av engelska plantageägare och indiska coolies från södra Indien till Ceylon. Genom medvetna manipulationer med grundlagen blev över en miljon tamiler statslösa över en natt. De regeringar som sedan avlöste varandra förde en politik som bl a hade till syfte att driva så många tami-

ler som möjligt från Sri Lanka. Man använde olika metoder varav den sk Sirimavo-Shastri överenskommelsen 1964 slog alla rekord. Enligt denna skulle Indien (motvilligt) ta emot 600 000 av dessa utstötta människor. Resterande skulle enligt överenskommelsen få ceyloniskt medborgarskap.

Det visade sig att den ceyloniska regeringen hade andra planer. Under en femtonårsperiod fick ca 150 000 av de kvarvarande plantagetamilerna medborgarskap — just så många som behövdes för att som undersåtar till singaleser upprätthålla teproduktionen för svältlöner. När överenskommelsen med Indien gick ut 1981, fanns det ännu flera hundratusen människor som fortfarande var statslösa. Deras öden blev makabra. Singaleserna har genom organiserade våldsdåd vid olika tillfällen (1965,

1977, 1981 och senast 1983) fått dessa människor att fly norrut i Sri Lanka och till Indien. Idag finns det över 100 000 tamilflyktingar i södra Indien, huvudsakligen Tamil Nadu. Liknande våldshandlingar (mord, mordbrand, våldtäkter och misshandel) utförs fortfarande av välorganiserade gäng. Polismakten blundar och regeringen samtycker i praktiken.

Varför uppstod tigerrörelsen (gerillan) ?

Redan före självständigheten väntade tamilerna en politisk lösning av tamilfrågan — dvs lika medborgerliga rättigheter för alla ceyloneser. Varje regeringsparti hade föresitt maktillträde lovat stort att tillgodose dessa krav, men deras löften hade inte myc-

ket värde. Det singalesiska språket gynnas på bekostnad av de tamilska i utbildningen och i offentliga sammanhang; Kvotering infördes vid vissa utbildningsinstitutioner; Tamiler missgynnades vid anställningar i staten; Tamilska bönder trängdes undan där Mahaveliprojektets bevattnade odlingsarealer breddade ut sig; Statliga (biståndsfinansierade) investeringar styrdes till singalesiska områden, varför de norra och östra delarna fick mycket få utvecklingsprojekt. Många löften sveks gång på gång av de olika regeringar som hade makten under 1948—85 trots att många av regeringspartierna kommit till makten med tamilernas stöd.

I stället uppmuntrades rasistiska antitamilmilupplopp vilka kulminerade i juli 1983 med mordbränder, gatumord, våldtäkter av unga flickor och offentlig bränning av män, kvinnor och barn på gator, torg och i hemmen. Många utlänningar blev vittnen till händelserna och kunde rapportera i internationella massmedier.

Paradoxalt nog drabbades sk indiska plantagetamiler hårdast, trots att de utgör ryggraden i den singalesiska majoritetens näringsliv och aldrig har krävt självstyre för någon del av Sri Lanka. De som överlevde massakrerna flydde i tusental mot norr och öster och till Indien.

Arbetslösheten bland tamiler har ökat hela tiden sedan självständigheten. Värst drabbades de unga, varav många hade hög utbildning, eftersom praktiskt taget inga investeringar gjordes i tamilområden. Desperata ungdomar och män som inte kunde försörja sina familjer slog sig samman och började slåss för sitt självbestämmande och för sina liv. Regeringen svarade med att skicka den singalesdominerade armén att ockupera tamilområden och döda de revolterande. (Ironiskt nog tränas denna armé bestående av "arier" av israeliska militära rådgivare i guerillabekämpning.) En militant guerillarörelse hade växt fram och var en realitet för regeringen. Utan motstånd kommer tamilminoriteten att utrotas. Vad har man för alternativ till att utrotas? Man slåss för rättvisa och för en existens i sitt eget land.

Svenskt bistånd till vapenköp?

Den lankesiska ekonomin är bankrutt och hålls vid liv främst med hjälp av utländskt bistånd och en tillfällig uppgång i efterfrågan på te, som produceras av tamilska arbetare. Turismen har rasat katastrofalt, (SIDA Rapport 3/84, SvD 18 och 20/4 och India Today mars 1985). De länder som förstått den fascistiska och rasistiska regeringens målsättning har dragit sig ur eller begränsat nya investeringar. Regeringen har inte tillåtit någon form av investering i norr och öster (som är tamilska områden). Många länder, bl a Norge och Holland har ställt villkor för att fullfölja redan ingång-

Den lankesiska polisarméns janusansikte. De senaste åren har rapporterna om polisbrutalitet i samband med oroligheterna i Sri Lanka duggat tätt. Foto: Kenth Andersén.

na avtal. Villkoren har varit att den singalesiska regeringen skall respektera de mänskliga rättigheterna och tamilernas territoriella integritet.

Sverige ger 2,5 miljarder kronor till Sri Lanka för Kotmalekraftverket. Detta är i svenska biståndssammanhang en enorm summa. Bara för åren 1984—86 har man anslagit 550 milj kronor. Kraftverket invigdes i augusti 1985 men kan bli ett jättefiasko. Kostnaden för kraftverket lär motsvara ett elpris på 60 - 65 öre per kWh! Kraftverket kommer dock genom gåvobiståndet från Sverige att spara in utländsk valuta för oljeimport — valuta som kan användas bl a till vapenköp av Jayawardeneregimen. Att vapnen kommer att användas mot tamiler är tveklöst, eftersom Sri Lanka inte har några yttre fiender. Det hävdas av SIDA och UD att distriktsutvecklingsstödet till Mataras skulle syfta till att hjälpa tamilska befolkningsgrupper. Av Mataras befolkning före 1983 var endast 2,8 procent av tamilskt ursprung. Nu är det troligen fråga om några promille. Är denna användning av svenska biståndspengar acceptabel för svenska skattebetalare?

Vad säger Olof Palme och svenska regeringen som i många internationella sammanhang predikar mänskliga rättigheter? — Inte ett ord om de officiellt sanktionerade morderna på tamiler i Sri Lanka! Har han

dåligt samvete för att han håller tyst eller sätter han och hans regering i själva verket ekonomiska intressen (hos svenska företag) före mänskligt lidande i detta fall? Sverige får ju tillbaka 70-80 procent av biståndet i form av försäljning av varor och tjänster (bl a till Kotmale) och sysselsätter därmed hundratals svenskar här i landet. Kanske är Palme rent av rädd att få kritik från det svenska näringslivet som ju inte vill satsa på demokratisering, utjämning eller landsbygdsutveckling, eftersom det inte ger några vinster eller arbetstillfällen i Sverige.

(Officiellt) erkännande av terror mot tamiler och försöningsinbiter

Enligt tillförlitliga källor har Sri Lankas ambassadör i Sverige beklagat och uttryckt sin avsky över att så många oskyldiga tamilers liv gick till spillo under massakern juli -83. Ett officiellt erkännande av de buddist-singalesiska våldsdåden är ett första steg i rätt riktning för att uppnå en försönning och ett slut på de folkmord på tamiler som blivit dagliga händelser i Sri Lanka.

Det är därför tråkigt att svenska myndigheter, inklusive UD tycks ha så dåliga kunskaper och/eller dåligt mod att man därifrån inte vågar protestera mot vad som händer i Sri Lanka. (Se vidare tidskriften Sydasiens sept -83). UD har ju i detta fall ett stort ansvar, eftersom a) man skulle kunna vara välinformerad och b) Sveriges agerande gentemot länder i tredje världen har stor betydelse för hur andra i-länder ska agera. (Jfr Sydafrika).

UDs kabinettssekreterare Pierre Schori har t ex meddelat att "våldet i Sri Lanka ser vi som strider mellan två befolkningsgrupper där regeringen i Colombo inte har något ansvar". Detta är ett groteskt uttalande, eftersom Sri Lankas regering (ar) så uppenbart har haft ett avgörande ansvar och inflytande på våldet och de faktorer som ökat motsättningarna dessförinnan.

Vädjan till den svenska regeringen, till SIDA och till det svenska näringslivet

Tamiler över hela Sri Lanka lever i ständig skräck. De som bodde i söder har berövats sina bostäder och andra ägodelar. Många både i norr och söder har förlorat anhöriga som mördats. De berövas också sina arbeten. Ingen tamil får t ex inneha tjänst vid Radio Sri Lanka där de permitterats tills vidare. Tamiler har vidare permitterats från teleförvaltningen, luftfartsverket och andra tekniska befattningar. De får inte heller ha högre tjänster i statlig eller kommunal tjänst. Tamiler kastas i fängelse (helt enligt nuvarande lagar) enbart på misstanken att de tillhör Tigerrörelsen och hålls i förhör oftast under tortyr och utan rättgång. Ta-

Palme svarar

miler skjuts ihjäl av säkerhetsstyrkor och kroppar röjs undan utan att registreras och utan att någon ställs till svars. I stället befordras dessa mördare inom polis och militär. Amnesty International och Internationella Juristkommissionen har protesterat gång på gång men den buddist-singalesiska regeringen vägrar lyssna.

Gautama Buddha skulle fälla tårar av blod om han hade levt idag. Den lankesiska regeringen utövar genom sin singalesdominerade armé illdåd mot tamilmajoriteten, tvärtemot vad Buddha skulle önskat av en sann buddist. Man utrustar civila singaleser och singalesiska f.d. fångar benämnda "Goons" med skjutvapen för att skjuta tamiler. Har inte den lankesiska regeringen då ett ansvar för vad som händer? Har inte den lankesiska regeringen i och med dessa handlingar i praktiken redan delat landet? Vem stödjer du Olof Palme och vad säger du? Säg var den svenska regeringen står i förhållande till J R Jayawardenes politik? Fråga honom var hans femstjärniga demokrati är!! Det är hög tid med tanke på det nära och förtroendefulla samarbete vi säger oss ha med Sri Lanka!

C.J. Rajan

S tatsminister Olof Palme har i brev till författaren sagt att man från den svenska regeringen både i internationella sammanhang och vid kontakter med den lankesiska regeringen givit uttryck för Sveriges humanitära engagemang. Vidare uttrycker Olof Palme speciell oro över situationen i Sri Lanka och ett tvivel över den lankesiska regeringens förmåga att komma till en fredlig lösning av den akuta raskonflikten inom en nära framtid.

Sverige har i FNs kommission för de mänskliga rättigheterna i Geneve påpekat att vissa länder i världen, och däribland Sri Lanka, förvägrar medborgare sina rättigheter och försöker rättfärdiga övergrepp mot invånarna med hänvisning till den inre säkerheten. Den sven-

ska regeringen säger sig inte kunna acceptera argument om att det finns övergripande nationella intressen av detta slag. I stället anser man att främjande av de mänskliga rättigheterna medverkar till nödvändig utveckling av samhället. Kränkningar av mänskliga rättigheter föder osäkerhet både inom och mellan stater. Därmed hotar de att destabilisera internationella förbindelser.

Sydasienskommittén kommer att fortsätta att fråga den svenska regeringen hur man kan fortsätta att ge Sri Lanka över en halv miljard kronor per år i utvecklingsbistånd trots att Sri Lankas rasistiska regering fortsätter att förfölja och mörda civila tamiler och visar så påtaglig ovilja att komma till en politisk fredlig överenskommelse med de tamilsk-politiska organisationerna.

Singalesisk nationalism i historiskt perspektiv

Med utgångspunkt i oroligheterna i Ceylon under våren 1915 drar Anders Sjöbohm i sin artikel paralleller till dagens blodiga motsättningar mellan den singalesiska majoriteten och den tamilska minoriteten. Bakom de ytligt sett religiösa motsättningarna 1915 ser Anders Sjöbohm en radikal, folkligt förankrad, singalesisk nationalism med udden riktad inte bara mot engelsmännen utan mot främlingar överhuvud och mot den framväxande inhemska eliten.

Bakgrund

I samband med firandet av det buddhistiska nyåret den 29 maj 1915 utbröt, i Kandy, kravaller mellan singalesiska buddhister och kustmorer, en liten grupp inom den muslimska minoriteten som i huvudsak ägnade sig åt affärsverksamhet och ocker. Kravallerna var kulmen på en långdragen tvist om huruvida buddhistiska processioner hade rätt att passera moskéer och

samtidigt spela musik. I februari samma år hade högsta domstolen gått emot distriktsdomstolen i Kandy och fattat beslut till förmån för kustmorerna. Oroligheterna, som även spred sig till andra städer och byar, slogs ned med hjälp av polis och militär och krigslagar infördes. De officiella siffrorna talar om 106 döda, varav merparten dödades av polis och militär. 34 personer avrättades och de materiella skadorna uppskattades till drygt 2 miljoner

rupees. Singaleserna tvingades kompensera kustmorerna för deras förluster i form av en särskild skatt.

* * *

Våren 1915 låg det verkligen oro i luften. Och det var definitivt inte bara religiösa lidelser det handlade om. Första världskriget betydde ekonomisk kris för Ceylon, ökad arbetslöshet, sjunkande löner och stigande priser på dagligvaror. Kustmorerna hade aldrig varit populära och det förekom redan förut bojkotter av deras butiker. Nu blev de till hatade symboler för dyrtiden.

Den buddhistiska pressen beskyllde dem för ockerpriser och för att sko sig på fattiga singaleser.

Ögonvittnesskildringar från kravallerna i Ceylon bekräftade de ekonomiska faktorernas betydelse. I Colombo var plundringarna huvudsakligen vanliga arbetares verk, och de mestadels obehäpnade plundrarna var uppenbart mera intresserade av vad som fanns inne i butikerna än av att misshandla deras ägare.

Singalesisk nationalism

Men vill man söka djupare förklaringar till kravaller och främlingshat, kan man inte bortse från religionens roll. Det fanns en växande singalesisk nationalism, i form av en buddhistisk renässans sedan 1800-talets andra hälft. Den började som försvarskamp mot en aggressiv kristen mission och ett missionärsdominerat undervisningsvä-

sende. Ingen kraft kunde som buddhismen samla stora grupper av singaleser ur olika samhällsklasser kring ett gemensamt, om än diffust, mål. Kampen fick snart politiska övertoner, som ett tidskriftscitat från 1909 visar: "Opium, sprit, fattigdom, okunnighet är de välsignelser singaleserna har mottagit av de kristna."

Man kunde alltmer ana konturerna av en folkligt förankrad nationell rörelse, ehuru ännu utan enhetlig organisation. En viktig

Buddhas heliga tand förs i procession runt Kandys gator under den årliga Peraheran i månadsskiftet juli-augusti. Foto: Kenth Andersén.

förgrening var den buddhistiska nykterhetsrörelsen, ur vilken flera av sina första ledare. Den livaktiga singalesiskspråkiga pressen betydde också mycket för att föra ut kulturkampen till de breda lagren. 1911 var läskunnigheten bland män så hög som ca 40 % (totalt ca 26 %).

Ryggraden i rörelsen kan sägas utgöras av de buddhistiska munkarna och av den singalesiskspråkiga lägre medelklassen: köpmän, utövare av den traditionella läkekonsten, lokala tjänstemän och jordägare osv. Det var över huvud grupper som stod utanför utvecklingens "välsignelser": en västerländsk utbildning, karriär i den koloniala förvaltningen, vinster inom plantageekonomin osv.

Moderat reformrörelse

Om dessa grupper således hotades av utvecklingen, så fanns det andra som vann på den. Den nya inhemska, engelskspråkiga, till stor del kristna eliten som inte enbart bestod av singaleser. Denna lilla privilegierade grupp ville emellertid ha mer och började fr o m sekelsiftet tala för administrativa reformer, utökad självbestämmande via förhandlingar. Somliga av denna grupps buddhistiska, mer radikala, medlemmar drogs till den kulturella rörelsen — vars ledarskap fick ett värdefullt tillskott av västerländskt skolad intelligentia.

Den radikala, religiöst färgade nationalismen med folklig förankring hade inte särskilt mycket gemensamt med den mode-

rata och sekulariserade reformrörelsen inom den engelsktalande eliten. Den radikala rörelsens udd var inte bara riktad mot engelsmännen utan också mot deras efterträdare inom landet. Därtill kom stegrade attacker mot befolkningsminoriteterna i Ceylon. "Alltsedan den främmande vite mannen satte sin fot i detta land, har singalesernas näringar, seder och bruk börjat försvinna och nu är singaleserna tvingade till knäfall framför fötterna på kustmorer och tamiler", hette det i en buddhistisk tidskrift 1912.

Främlingshat

Tiden närmast före kravallerna var åtminstone kolonialmaktens polis oroad. Själv

året 1915 var det jämt hundra år sedan den siste kungen av Kandy gav upp den sista biten självständigt singalesiskt land åt briter. Under våren var buddhistpressen fylld av patriotiska dikter och traktater, militanta utfall mot alla sorters främlingar. Ett tidskriftsnummer med avtalstexten från 1815 och bild på den singalesiska lejonflaggan måste tryckas i extraupplaga. På Colomboteatern gjorde singalesiskspråkiga historiedramer succé.

Förödmjukande kolonialism, en militant nationalism, främlingshat och ekonomisk kris. Utnyttjade någon medvetet detta, fanns det någon sammansvärjning bakom oroligheterna? Det kunde enligt engelsmännen tyckas som om det fanns sådana tecken: "uppvärmningsmöten" i buddhistiska skolor under våren, möten i kloster för att samla skarorna, lokala jordägare som rekryterade orosstiftare, band som opererade misstänkt långt borta från sina byar. Men det går inte att bevisa ens en begränsad konspiration i nationell skala.

Kolonialmaktens framfart kom som en chock för många, inte ens förmögna och inflytelserika singaleser undgick husundersökningar och arresteringar. Dock hade denna elit ett visst politiskt svängrum. Genom sin enda talesman i "legislative council" kunde man ta till vara den lilla rest av yttrandefrihet som återstod under sommaren 1915. Man krävde förgäves en kommission som skulle undersöka övergrepp och olagliga avrättningar. Eftersom guvernören och hans närmaste män vägrade erkänna några misstag alls, sände man bl a en delegation direkt till England. Opinionsarbetet gav frukt, Guvernören blev hemkallad och hans efterträdare började själv granska avrättningarna och gav i flera fall singaleserna rätt. En del kolonialtjänstemän avskedades — alldeles för mycket för de ursinniga engelsmännen men alldeles för lite för singaleserna. Kolonialmakten hade förlorat i trovärdighet på samma sätt som de skulle komma att göra inför irländarna efter Påskupproret 1916 och inför indierna efter Amritsarmassakern 1919. Däremot hade den ursprungliga konflikten mellan singaleser och kustmorer på sätt och vis förblekat.

UNP och SLFP

Nu växte sig ett nytt ledarskap starkt inom den nationalistiska rörelsen i Ceylon. De moderata krafterna inom den engelsktalande eliten hade drabbats lindrigare av repressionen än radikalerna, medelkassen lindrigare än bönder och arbetare osv. De moderata hade lättare för att komma till tals med briter. Kanske var det därför som den radikala och religiöst präglade nationalismen började trängas tillbaka. Klyftan mellan moderater och radikaler vidgades. Ceylon National Congress, som bildades 1919, hade en relativt sekulariserad prägel och de

moderata dominerade. Ur CNC uppstod United National Party (UNP), som innehade regeringsmakten vid självständigheten 1948.

Med sedan skulle det bli annorlunda. Det visade sig möjligt att mobilisera samma grupper som burit upp sekelskiftets radikala kulturkamp. Med löfte om att göra singalesiska till enda officiella språk och genom att hetsa mot det förmenta hotet från tamilerna, lyckades Bandaranaike leda sitt nya politiska parti (Sri Lanka Freedom Party) till storseger i valet 1956. UNP, styrt av den engelskspråkiga eliten, var naturligtvis också ett tacksamt mål för attacker. Med Bandaranaikes seger följde snart svåra oroligheter mellan singaleser och tamiler. Den nyuppväckta singalesiska nationalismen hade kommit för att stanna. Alltsedan femtiotalet har både SLFP och UNP försökt rida på den.

Singalesisk historiebrevning

Bland singalesiska historiebrevare har det funnits en tendens att se händelserna 1915 som en utpräglad religiös konflikt.

Tack vare engelsmännens flathet i inledningsskedet spreds oroligheterna och tack vare lokala ligistelement urartade de i våldsamheter. Kravallerna och plundringarna tonas ner och som den verkliga krisen betraktas kolonialmaktens brutala terror mot försvarslösa singaleser.

Onekligt tjänar ju kolonialisternas våld väl funktionen att överskyla singalesernas våld mot kustmorer. Angriparna blir själva offer.

I själva verket har 1915 års upplöpp en hel del gemensamt med vår tids folkhat och blodbad. Det var kanske sant den gången att kustmorer tjänade pengar på fattiga singaleser, liksom det 1956 och idag är sant att det finns rika tamiler. Men varken kustmorer då eller tamilerna idag kan som folk göras ansvariga för missförhållandena. Britterna hade dessutom inget emot att härska genom att söndra.

De som väddar till hysterisk nationalism och uppmanar progromstämningar kan inte fritas från skuld. Tyvärr visar händelserna 1915 och idag att den ohämmade nationalismen aldrig helt trängts undan i Sri Lanka.

Anders Sjöbohm

Den muslimska faktorn

Det hela började den 13 april en bit söder om staden Batticaloa på Sri Lankas östkust. En grupp muslimska bönder var på hemväg med ny-skördat ris och när de passerade byn Karaitivu överfölls de och plundrades av tamiler.

I den våldsvåg som följde med mordbränder och gatuvåld så dödades 50 människor och minst 15 000 blev hemlösa. De flesta som drabbades var dock tamiler.

För första gången sedan 1915 var muslimer inblandade i kravaller. Då, 1915, var undertonerna främst religiösa, och man slogs med singaleser. Men idag, 70 år senare, är bråken politiska och de gäller tamiler.

Enligt säkerhetsminister Athulathmudali anstiftades våldsgripen av tamilska terrorister som kommit från Jaffna i norr, och muslimerna skulle ha besvarat provokationerna med berättigad vrede.

Men för många, såväl inom som utom landet, kom uppgifterna om bråk mellan muslimer och tamiler som en fullständig överraskning. Det är väl känt att de båda grupperna levit i fred med varandra så länge man minns, man har många kulturella beröringspunkter och talar samma språk (tamil).

Därför är det knappast förvånande

när vi nås av uppgifter om att bråken i april troligen anstiftades av regeringen eller regeringspartiet. Flera ministrar (tamiler) i regeringen har också sagt att bråken provocerades av "utomstående element" ditfraktade från Colombo i sju bussar och två jeepar.

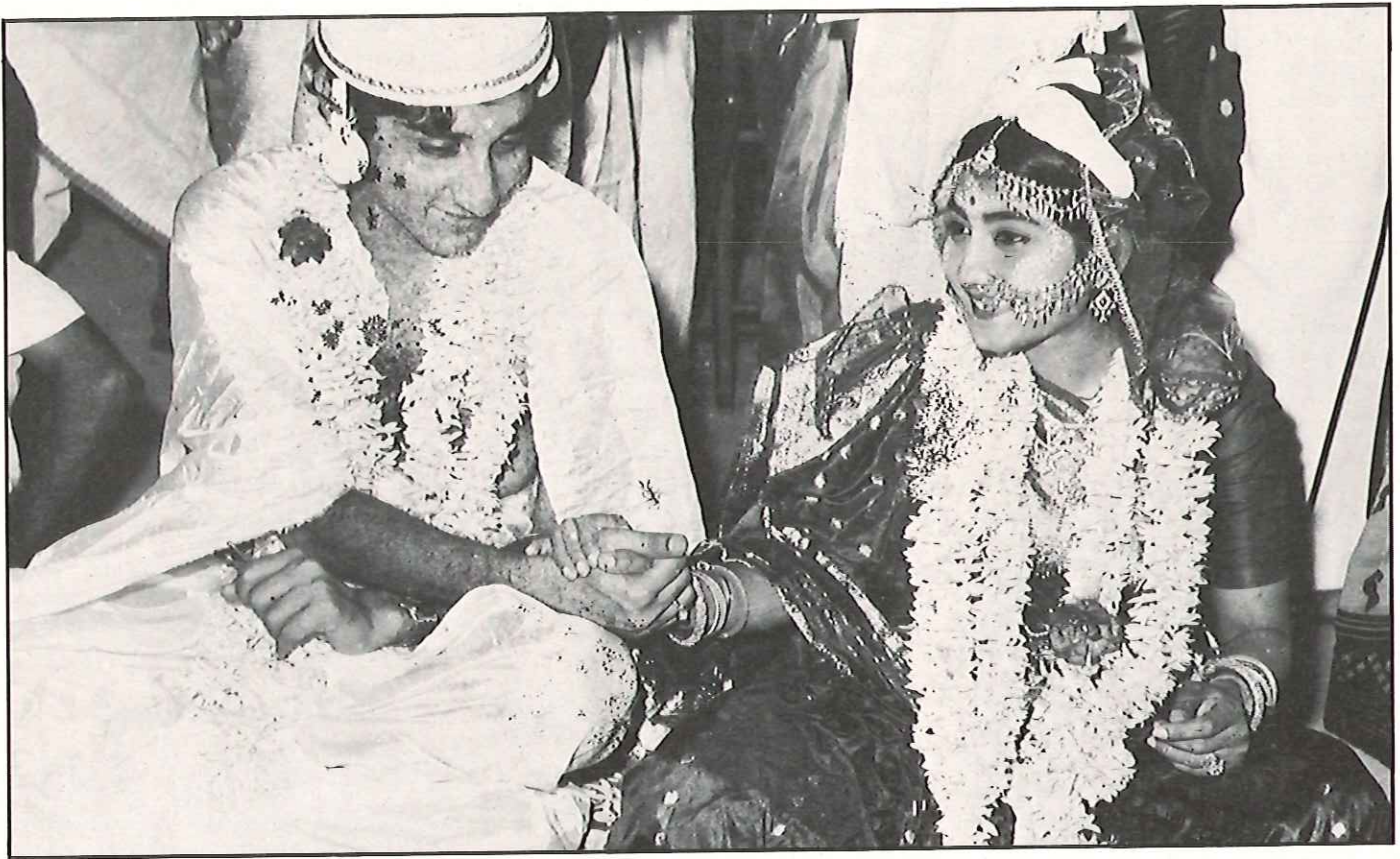
Ansvar för säkerheten i området faller på en grupp kommandosoldater inom STF (Special Task Force) som tränats av brittiska terroristbekämpare. STF fanns i området när bråken bröt ut, men de stoppades inte och därför fick polisen rycka in — men först en vecka senare.

Ögonvittnen säger att STF var med i attackerna mot tamiler åtminstone vid ett tillfälle, den 17 april i Karaitivu då 27 tamiler dödades. En korrespondent för brittiska BBC som var på plats frågade en officer i STF varför han inte ingrep för att stoppa våldet. Svaret blev att "Vi har inga order att skjuta mot muslimer."

Politiska bedömare i Colombo menar att regeringen har sina skäl att ställa till bråk mellan tamiler och muslimer. På så sätt kan den kanske vinna tillbaka arab-ländernas stöd som man förlorade när man tog emot israeliska "rådgivare" i kampen mot de tamilska separatisterna.

Thomas Bibin

Det hinduiska äktenskapet

Från utbyte till marknadsvärde

Den indiska äktenskapsmarknaden börjar allt mer likna en vanlig modern västerländsk varumarknad, där priset (hemgiften) bestäms av tillgång och efterfrågan, skriver här Torvald Olsson. I sin artikel jämför han också västerländsk och hinduisk syn på äktenskapet samt resonerar kring sambanden mellan folkökning och äktenskapsideologi i Indien.

En vanlig åsikt i västerlandet är att Indiens utvecklingsproblem beror på att hinduiskt tänkande är helt inriktat på överjordiska mål. Hinduismen är världsfrånvärd.

Ett annat sätt att se på utvecklingsproblemens samband med hinduisk livsfilosofi är att hävda att den som regel inte alls lyfter hindun till nirvanas höjder. Tvärtom beror många av dagens utvecklingsproblem på hinduismens världstillvändhet.

Livets stadier och mening

Enligt traditionell hinduisk syn indelas livet i fyra stadier: studentens, familjefaderns, skogseremitens och asketens.

Livsmålen angavs först till tre: materiell välfärd, dygd och sinnlig njutning. Så småningom tillkom en fjärde målsättning, nämligen slutgiltig befrielse.

Enligt hinduismens ortodoxa skrifter skall människor helst enbart ägna sig åt den sista målsättningen under de två sista livsstadier. Så långt är det inte något märkligt med den hinduiska livsfilosofin.

Även den moderna västerlänningens livsbana följer samma mönster. Först blir alla studerande, sedan bildar många familj. De som överlever detta livsstadium blir tillbaka-kadragna pensionärer (= moderna skogseremiter) och många pensionärer slutar sin livsbana på sjukhus, späktta av kanyler och katetrar (= moderna asketer).

Det äkta ståndet

Av både kulturella och naturliga skäl har det andra stadiet kommit att spela en avgörande roll. Följande vers ur tamilskalden Tiruvalluvars verk *Tirukkural* (omkr 300-talet e Kr) är belysande:

"Större än asketers prestationer är familjefaderns strävan att utan avkall på dygden bistå asketerna på deras väg"

(Övers. Frykholm)

Enligt Tiruvalluvar är husbondens främsta dygd att sörja för sina förfäder, för gudarna, gästerna, de anhöriga och sist sig själv. För att försäkra sig om sin egen överlevnad på ålderns höst, släktens fortbestånd och förfädernas lycka, måste nya generationer växa upp.

Den högsta lyckan

För en ordnär hindu som lever i bondesamhället är ofta den högsta lyckan att få barn. Ur *Tirukkural*:

"Långt ljuyligare än gudars föda är den grynvälling som kladdas runt av egna barns händer" (övers. Frykholm)

I det traditionella hinduiska bondesamhället levde människor i hög grad för jordnära ideal, men särskilt för andra människor.

Den folkliga hinduismen återspeglar bondekulturens sociala hierarki och relationer (kastväsendet), samt fungerar som hjälp för människorna genom de vardagliga krissituationerna.

Bröllop i Indien

Skillnaden mellan indierna och oss återspeglas bl a i den betydelse äktenskapet tillskrivs. I en ordinär hindus liv är bröllopet den i särklass betydelsefullaste händelsen, som inte enbart är av stor social vikt utan också kostar pengar. Mycket pengar. Ätminstone har det blivit så. För att förstå hur betungande utgifterna är kan de jämföras med en ordinär svensks avbetalningar på sin villa. Brudens föräldrar får ofta spara i många år. Om de inte kan kompensera sig genom att mottaga en motsvarande hemgift då de gifter bort en son drar de också på sig livslånga skulder.

Hundratals, ibland tusentals, gäster bjuds. Från när och fjärran samlas släkt och vänner.

Trots att "vigselakten" är en viktig social handling finner man sällan en gemensam andlig samling inför den. Inte ens under de heligaste rituella momenten råder lugn och tystnad. I sorlet från samtalande gäster, skrikande och lekande barn, hörs brahminernas recitationer nästan som ett bakgrundsmummel.

Sett med svenska ögon liknar ett indiskt bröllop mer en kombination av cocktailparty och dagis, än en vigselcermoni. Som i en indisk film blandas allt på en gång.

Arrangerade äktenskap

Nästan alla äktenskap är arrangerade av föräldrarna. Man gifter sig som regel inom sin egen kast. I praktiken innebär det ofta (men inte alltid) med någon som vi i vårt system skulle betrakta som släkting. Nästan alla kvinnor blir gifta. Det är också ytterst ovanligt med "officiella" skilsmässor. Enligt 1981 års folkräkning var mindre än en kvinna på 100 gifta skild.

Trots — eller snarare på grund av — att huvudparten av äktenskapen är arrangerade så förblir makar gifta genom livet.

Vilja eller känsla?

Erich Fromm uttrycker i sin lilla bok *The art of Loving* en av de karakteristiska skillnaderna mellan traditionell och modern västerländsk syn på kärlek. Enligt traditionellt hinduiskt synsätt är kärlek i grunden en *viljeakt*. Att älska sin make eller make är ett beslut att helt överlämna sitt liv till en annan person. Beslutet gäller i synnerhet kvinnan.

Fromm menar att den indiska idén verkar helt falsk för den moderna västerlänningen. Kärlek anses vara en följd av spontana emotionella reaktioner, att plötsligt gripas av en oemotståndlig känsla. Normalt uppfattar västerlänningen det traditionella arrangerade äktenskapet som något i grunden negativt. Huvudinvändningen är att man inte gifter sig av kärlek och inte får välja fritt. Ofta betonas att det särskilt inte är kvinnan som får välja. Tilläggas bör dock att mannens valfrihet inte är mycket större, särskilt mätt med västerländsk måttstock.

Indiska glasögon

För att få lite förståelse för det traditionella hinduiska synsättet kan man dock vända på perspektivet.

Vad är fel med den västerländska äktenskapssynen och bra med den indiska?

Enligt det traditionella hinduiska synsättet leder den västerländska friheten ofta till oansvarighet, egoism och otrohet. Det indiska leder däremot till utveckling av egenskaper som offervilja, samarbetsförmåga, uthållighet och trohet. Äktenskapspartners bör inte bestämmas av tillfälliga känslor hos ungdomar. Vid så viktiga beslut behövs de äldres livserfarenhet och omsorg.

För indierna verkar det som om föräldrar i västerlandet inte bryr sig om sina barn. Ofta låter de ju barnen besluta i livsavgörande frågor utifrån tillfälliga känslor. De får fatta i grunden irrationella beslut som de får ångra senare i livet. Se bara på skilsmässostatistiken i t ex USA! Sett med indiska glasögon handlar västerlänningen både egoistiskt och irrationellt i en livsavgörande fråga. Vi skulle däremot framhålla att västerlänningen väljer fritt och själv får lära sig ta ansvar. Dessutom är förnuftet kanske inte den enda aspekt som skall gälla vid val av livspartner. Samtidigt som vi kan förstå de indiska synpunkterna, upplever vi dem ofta som missriktade.

Mörk skugga

Det är inte ens för en hindu som delar de traditionella värderingarna svårt att inse att den äktenskapliga lyckan har en skuggsida. Lyckans förlorare är i det indiska kultursystemet bl a ungmör, barnlösa i äktenskapet, kvinnor med barn utanför äktenskapet, makar som enbart får flickor, fränkskil-

da kvinnor, änkor och illa tilltygade kvinnor inom äktenskapet. Kvinnor som inte lever upp till de sociala förväntningarna eller passar in i det sociala mönstret förtrycks av den sociala omgivningen.

Det sociala trycket på kvinnan att bli gift och föda söner är påtagligt.

Biologiskt lotteri

Barnafödande kan liknas vid ett biologiskt lotteri. Den ekonomiska och sociala bördan för föräldrar som i Indien enbart föder döttrar blir mycket betungande.

Det rådande socio-ekonomiska systemet skapar ett betydande socialt tryck på föräldrar (men särskilt mödrar) att skaffa minst en son som överlever till vuxen ålder. Kombinationen av utsikten för mödrar att bli änkor och en socio-ekonomisk verklighet i vilken enbart söner kan försörja dem medför att det i den indiska miljön är förnuftigt att skaffa två söner som överlever tioårsåldern.

Den nuvarande folkkökningen på ca 2 % om året är i stort sett resultat av att mödrar (eller makar) handlar förnuftigt i den indiska miljön.

Folkökningens orsaker

Vad beror folkkökningen på? Demografer har ofta betonat att fenomenet orsakas av en drastiskt sjunkande barnadödlighet, men att fertiliteten i stort sett varit densamma. Många tror därför att folkkökningen kan bekämpas med hjälp av upplysning om moderna preventivmetoder i kombination med bättre sjukvård och allmän utbildning. Som bevis för denna syn pekar man främst på i-länderna i västerlandet, men ibland också på delstaten Kerala. Folkökningen i Kerala var under perioden 1971-81 enbart 1,9 % om året i jämförelse med 2,5 % för Indien i sin helhet.

Motargument mot denna syn är t ex att Västbengalen under samma period hade en folkkökning på 2,3 %. Efter indiska förhållanden är ändå läs- och skrivkunnigheten hög i Västbengalen. Ett bättre motargument är dock att Kerala *trots* att man under årtionden satsat på utbildning för alla och allmän sjukvård inte lyckats bättre. Keralas siffror i fråga om läs- och skrivkunnighet och låga barndödlighet är exceptionella, inte enbart för Indien, utan även för u-länder över huvud. Redan 1961 var giftasåldern för kvinnor dessutom uppe i 20 år. Redan 1971 var läs- och skrivkunnigheten för kvinnor 54 % och 1958-59 var barndödligheten under de första fyra åren 89 per tusen födda. När kommer de folkrika delstaterna i Indien över huvud att nå dessa siffror? År 2030 eller 2300? Hur mycket mer utbildning, upplysning, sjukvård etc behövs i Kerala för att uppnå nolltillväxt? Fallet Kerala kan alltså också ses som ett argument för att folkkökningens väsentliga orsaker inte är snabbt sjunkande barndödlighet i samband med en hög okontrollerad fertilitet.

Hemgift

Hemgift har varit vanlig i norra Indien. I södra Indien har däremot nästan alla kaster (inklusive en rad brahminkaster) tills för ca 50 år sedan praktiserat ett system med brudgåva. Det innebar att brudgummens familj betalade en nominell summa till brudens. Systemet kallas *tera* i delstaten Karnataka. Bland vissa Brahminkaster började övergången från *tera* till hemgift under

1930-talet. Övriga kaster har sedan följt efter. Under de senaste femtio åren har nästan alla kaster i södra Indien övergått till hemgift.

I söder som norr tenderar hemgiften dessutom att stiga på ett sätt som inte motsvarar den allmänna prisstegringen. Redan 1961 förbjöds hemgift i indisk lag, en lag som inte haft någon inverkan. Under 70-talet och början av 80-talet har situationen snarare förvärrats.

Den indiske sociologen K.M. Kapadia anmärker att utbildning i stort har haft negativa verkningar. I stället för att utrota systemet med hemgift så har utbildning kommit att betraktas som en investering som "förvärrat det till skandalösa proportioner". Från självaste huvudstaden New Dehli har rapporterats hundratals misstänkta mord av svärdöttrar med för liten hemgift. De har blivit ihjälslagna, råkat falla ut (från fjärde våningen) eller av olycks-händelse har deras sari tagit eld.

Varubörs

Vad beror då dessa förändringar på? Förändringar som på ett iögonfallande sätt sammanfaller med befolkningsökningen. Några sociologer menar att fenomenet beror på att lägre kaster imiterar högre kasters mer "kultiverade" beteende. Denna typ av förklaring är inte helt oberättigad, men kan ses som underordnad annan typ.

Det går med framgång att tillämpa helt vanlig ekonomisk teori. Den indiska äktenskapsmarknaden börjar allt mer likna en vanlig modern västerländsk varumarknad. Priset på varor bestäms av tillgång och efterfrågan. Trots att det finns ett underskott på kvinnor i Indien, så finns det pga skillnaden mellan mäns och kvinnors giftasålder ett betydligt överskott på giftasmogna kvinnor. Lokalt finns det betydande överskott. Om brudgummens föräldrar har en son med fast arbete och utbildning så kan de välja och vraka. Högstbjudande får brudgummen. Kastsystemets allra heligaste, äktenskapet, har på ca 50 år utvecklats från ett utbytessystem inom kasten, till en varubörs som tenderar att överskrida gamla kastgränser.

Hybridäktenskap

En märklig modern indisk form av hybridäktenskap har skapats av sakral hinduisk tradition och modern ekonomi. Det moderna indiska hybridäktenskapet är inte någon särskilt lyckad kombination av öst och väst. Det torde t ex inte gå att göra särskilt mycket åt folkökningen i Indien (åtminstone inte med humana politiska metoder) utan att förstå det indiska äktenskapet, familjen, i dess socio-ekonomiska sammanhang. Att försöka utbilda bort folkökningen i Indien är som att be menlösa spara. Bättre hälso- och sjukvård har också marginella effekter. När avser man att uppnå nolltillväxt, år 2030 eller 2300? Hur skall den uppnås, med hjälp av massteriliserings, tillfälligt genom massvält, med utbildning och hälsovård eller genom att ändra familjens socio-ekonomiska betingelser?

Vad som främst behöver förändras är inte hela familjens kulturgrund, däremot måste systemet förändras, genom politiska beslut som på sikt gör det förnuftigt att skaffa flickor och därmed också betydligt färre barn.

Torvald Olsson
religionsfilosof, Höör

Ajit Roy

Statlig terrorism

Innan den dystra förstämningen över Air India flygkraschen, där 329 människor miste livet, hunnit skingras, orsakade Rajiv Gandhis kommentarer om undantagstillstånd, redan genomförda och framtida, stort tumult i landet. I sitt svar till en journalist i en nationellt TV-sänd presskonferens den 7 juli, inte bara försvarade han undantagstillståndet för 10 år sedan som det "rätta steget", utan varnade också för att ifall liknande omständigheter åter uppstår kan det bli nödvändigt att ännu en gång ta till detta medel. Givetvis framkallade hans uttalande stor uppståndelse i landet. Medan en del av partimedlemmarna lojalt försvarade premiärministern, försökte Union Home-ministern att försäkra folket om att Rajivs uttalande varit olyckligt. Även om oppositionen gjorde stor affär av händelsen, har också mer moderata tolkningar kommit fram.

Pressens tolkningar

Prof. Rajni Kothari, en välkänd liberal och medborgarrättskämpe, tycker att premiärministerns uppträdande på presskonferensen endast var "tråkigt" och tror att hans uttalande bara kan bero på att han "fått rådet att vara tuff" eller att "han inte kan avskärma sig för mycket från sin mors olika ställningstaganden". The Times of India, en ledande tidning som simultant publiceras i Delhi, Bombay och Ahmedabad, intog ungefär samma ståndpunkt i sina två ledare den 9 och 11 juli.

De flesta kommentatorerna, kritiska eller försvarande, har missat frågans verkliga betydelse. För det första; även om där inte finns någon formell deklaration om undantagstillstånd, representerar Indiens nuvarande regering ett ganska långt framskridet stadium av auktoritärt styre. För det andra; även om premiärministerns personlighet eller den hos centralfiguren i maktstrukturen, säkerligen är en viktig faktor, är grundmönstret i den politiska utvecklingen inte enbart bestämt av en individs godtycke eller preferenser.

Sett ur denna synvinkel framstår tidningskommentarer som: "vår nuvarande premiärministers personlighet kan inte motivera rädslan för diktatoriskt styre." eller "Rajiv Gandhi är inte den sortens ledare som ser efter en kirurgisk genväg i en svårighet", inte särskilt relevanta.

Nya lagar

En räkna med särskilda lagar som "the National Security Act", "the Essential Services Maintenance Act", "Armed Forces Special Power

Act" etc, nyligen följda av "Terrorist and Disruptive Activities (Prevention) Act", har föresatt regeringen med en nästan oinskränkt makt. Denna utnyttjas i "oroliga" delstater som Assam, Punjab och liknande. Den överhängande fara som denna makt representerar har också selektivt utnyttjats i andra mindre "oroliga" delar. Men vad som är viktigare är att de verkligen har skapat en miljö av statlig terror.

Statlig terror

En rapport i Telegraph, en ledande tidning från Calcutta, beskriver exempelvis "statsterror"-styret i hjärtat av hindiområdet på följande vis: "... den enda medvetenhet i Uttar Pradesh efterblivna byar... är den av ren statlig terror."

"Detta är inte en överdrift. I by efter by, nära så väl som långt från de urbana centren, i västra, centrala och östra Uttar Pradesh, avslöjandet är detsamma: Indiens folk lever under en naken handgriplig statlig terror... De är så fullständigt skrämda av polis och andra officiella tjänstemän att när de ser en jeep eller bil närma sig, gömmer de sig i fälten."

"Varthän vi än vänder oss är polisversionen densamma — polispatrullen passerade genom den och den byn, råkade stöta på ett gäng banditer och i korsleden blev så och så många dödade. Men överallt finns vittnen som kan bevisa att polisen faktiskt plockade upp den och den på ett ställe och avsiktligt mördade honom på ett annat." Rapporten ger rent av detaljerna för sådana här mord utförda av "lagens väktare", där ett dussintal personer från ett halvt dussin byar i tre eller fyra distrikt av UP varit inblandade.

I Bihar, en annan hindistat öster om Uttar Pradesh, är nedskjutandet av jordbruksarbetare och stamfolk nästan en rutinhändelse. För en tid sedan blev inte mindre än 15 stamfolk som väntade på en regeringstjänsteman nedskjutna. Bland offren fanns en katolsk präst som tidigare varit MP.

De särskilda befogenheter som staten lagt sig till med under förevändning att tygla och kuva omstörtande aktiviteter har ofrånkomligen urartat till terroristiska manövrar av statsapparaten. Dessa tjänar och står i nära förbindelse med det lokala kottieriet, över och bortom det officiella ändamålet att med oinskränkt makt möta kritiska situationer, utan rättmätig omsorg för att skydda oskyldiga människor eller sätta stopp för övergrepp från det repressiva maskineriet, som i Punjab och delvis i Gujarat.

Översättning: Eva Johansson

Havet ger

— havet tar

Fredagen den 24 maj klockan tre på natten drabbade en cyklon, vilken hade varit under uppsegling under två dagar, Bangla Desh. Vindstyrkan var på 240 km/h, men det är inte värre än Atlant- och Stillahavsstormar som kan nå upp till 320 km/h. Det olyckliga i den Bengaliska viken är att vattnet pressas upp till en enorm flodvåg, när stormen viker av mot land, eftersom havsbotten har en plötslig stigning. Här möter flodvågen, som nästan alltid kommer med tidvattnet eller springfloden, sötvattnet i Megnadeltat, som är ett av världens största. Havet pressar flodvattnet tillbaka, söker sig in mellan de otaliga öarna, vilka är uppkomna ur deltats avlagringar, för att slutligen översvämma nästan alla öarna och hela kustområdet. Efter ett tag, när stormen har passerat, strömmar vattnet tillbaka ut i viken och drabbas än en gång människor, boskap, hus och träd. Markens grödor ödeläggs och färskvattnet förorenas till otjänlighet. Sjukdomar som kolera får fritt spelrum.

Så skedde det i år, liksom det skett under tidigare cykloner, vilket man kan läsa om i t ex Chittagong District Gazetteer 1970. En av de värst drabbade öarna var Uri Char, vilken var skådeplatsen för ett högst ovanligt toppmöte mellan statsledarna från Bangladesh, Indien och Sri Lanka. "Char" på bengali refererar till landområden som just "kommit upp" ur floderna eller havet. I stora delar av Bangladesh skapas dessa för att sedan förstöras. Så snart de "visar sig" flyttar fiskare och herdor ut, senare försöker folk att odla ris, och efterhand bygger de permanenta byar på förhöjningar med träd omkring. Uri Chars innevånare var inte permanenta. Många skulle flyttat till den sydliga grannön Sandwip, när monsunen kommit igång på riktigt i juni.

Sandwip är en riktig ö, en "dwip", och hade 1981 en befolkning på 265 000. Uri Char hade ungefär 12 000 av vilka 8 500 dog. Uri Char är ett nybyggar-område, en "Frontier", med dåligt existerande administration och allt vad där tillhör. Två dagar innan flodvågen blev öns enda kommunikationsradio, enligt tidskriften India Today, stulen av pirater.

Stig Toft Madsen

Översättning: Johan Tell

Kvotera efter kast!

Fragmentariska tidningstelegram har på sistone berättat om stora upplopp i norra Indien. Folk har protesterat mot regeringens *reservationspolitik*, alltså politiken att reservera utbildningsplatser och jobb i förvaltningen åt sökande från de lägre kasterna, de oberörbara och stamfolken.

Reservationspolitiken brukar kritiseras därför att den innebär att staten erkänner kastsystemet och därmed, enligt kritikerna, bidrar till att upprätthålla det. Som ett alternativ brukar det framföras förslag om en *reservationspolitik baserad på klass i stället för kast*. Med andra ord, har en del kritiker förordat, att jobb och utbildningsplatser borde reserveras för sökanden från fattiga familjer i stället. Därmed skulle staten bidra till att undergräva kastsystemet och befrämja en klassmässig organisering.

I följande artikel argumenterar den indiske sociologen Ghanshyam Shah mot en reservationspolitik, baserad på klass och *för en kastbaserad politik*. Hans artikel belyser förhållandet mellan kast och klass i det indiska samhället. Den ger också en del av bakgrunden till varför reservationspolitiken vållat sådana spänningar, att den lett till våldsamma upplopp.

Artikeln är förkortad och bearbetad av redaktionen.

Många kritiker har argumenterat för en klassbaserad reservationspolitik, i stället för en baserad på kast. Deras argument bygger på två förutsättningar: för det första menar de, att om staten erkänner kasttillhörighet som ett handikapp, så erkänner den kastsystemet, vilket strider mot idealen om en *sekulariserad stat*, som hela den indiska grundlagen bygger på. För det andra menar de att det traditionella kastsystemet brutits ned, åtminstone på så sätt att bindningar mellan folk av olika kast, så som tvättarens plikt att betjäna dem av högre kast, har ersatts av kontrakts- och marknadsförhållanden: idag *köper man* tvättarens tjänster. Dennes relation till sina kunder bygger på marknaden, inte på kashierarkins

pliktbud. Jag är överens med kritikerna på bägge dessa punkter, men jag delar ändå inte deras syn på reservationspolitiken. Deras största missstag är att underskatta *vi-känslan* bland medlemmar av samma kast, och detta kastmedvetandets inflytande i politiken.

Kasten som social grupp består alltså, även om de traditionella ekonomiska förhållandena mellan kasterna brutits ned. När jag här använder termerna hög och låg kast, så är det delvis i den historiska meningen, alltså med de höga kasterna som de 'rena', och de låga som 'orena'. Men termerna 'hög' och 'låg' stämmer också in på dagens situation, därför att de kaster som dominerade ekonomiskt före självständigheten, i

hög grad har lyckats behålla sina privilegier, så att majoriteten av deras medlemmar är relativt väl ställda, har stort inflytande i politiken, och är bättre utbildade än de lägre kasterna. På motsvarande sätt har de grupper som var diskriminerade i det gamla samhället det sämst ställt, de har minst politiskt inflytande, och de är dåligt utbildade.

Kritikerna menar att livschanserna för en medborgare i det nutida samhället bestäms av hennes ekonomiska situation, och inte av hennes kasttillhörighet. En fattig brahmin och fattig kולי har samma möjligheter att skaffa sig utbildning och bra jobb. Detta motsägs emellertid av fakta: →

Foto: Börje Tobiasson

Kast och klass

I det följande använder jag mig av data från delstaten Gujarat, och det borde inte vara någon nackdel eftersom kastsystemet räknas som svagare där än i andra delar av Indien. Mina data härstammar från ett stickprov från 100 byar i Gujarat. I tabell 1 kan man se yrkesprofilen för de olika kasterna och i tabell 2 deras jordinnehav. Man kan läsa ut följande punkter ur tabellerna:

(1) Lantbruk eller jordbruksarbete är föga oväntat huvudsysselsättningen för de flesta kaster, utom vania (en köpmanskast), brahminer och en del andra höga kaster.

(2) Många från vania och andra höga kaster är sysselsatta i handel och köpenskap, men många är också fria yrkesutövare som doktorer, ingenjörer och advokater. Många är också tjänstemän, både i privat och offentlig tjänst. Patidar och några av hantverkskasterna, som snickare, smeder, skräddare, barberare osv ligger före den stora bondekasten, rajput, när det gäller andelen tjänstemän. Mycket få hushåll från koli och andra lägre kaster är tjänstemän eller fria yrkesutövare.

(3) Ser man på jordfördelningen i de olika kasterna, framgår ett liknande mönster. 75 procent av patidar-hushållen äger mer än fem tunnland jord, och motsvarande siffra är för koli, 34 procent, för Harijan 31 procent, och för adivasi, 23 procent.

(4) Bland hantverkskasterna, koli och andra låga kaster, bland harijan och muslimer är en tredjedel av hushållen beroende av lantarbete. Detta gäller bara för sju procent bland patidar, fem procent av vania och fyra procent av brahminerna.

Summa summarum visar de fyra punkterna ovan ett klart samband mellan kast och ekonomisk position, dvs mellan kast och klass.

Kast och utbildning

I tabell 3 kan man se sambandet mellan kast och utbildningsnivå, eller mera bestämt utbildningsnivån för den högst utbildade medlemmen i ett hushåll. Man kan se att bland de höga kasterna är universitetsutbildning ganska vanligt: 19 procent av vania, 14 procent av brahminerna, och 12 procent av de andra höga kasterna har någon universitetsutbildning. Patidar och hantverkskasterna ligger en bra bit under denna nivå. Men bara två procent av koli och andra låga kaster har så hög utbildning. Harijan ligger något bättre till än koli, troligen som en effekt av reservatonspolitiken. Någon sådan effekt kan man inte märka bland stamfolken, som har långt kvar till jämlikhet i utbildning.

Jämför vi sedan tabell 1 och 3, ser vi att de kaster som har en högre utbildningsnivå, också har en högre andel av tjänstemannajobben. Undantaget här är de oberörbara, som inte verkar ha lyckats omvandla utbildning till arbete. Här har alltså inte reservatonspolitiken haft någon effekt.

Låt oss nu undersöka om det kan stämma att kasttillhörighet inte spelar någon roll för ens chanser att skaffa sig en utbildning. Eller med andra ord: är det den lilla minoriteten av välbeställda hushåll bland de lägre kasterna som kan skaffa sig utbildning, medan de fattiga har lika dåliga chanser, oavsett kasttillhörighet? I tabell 4 kan man se förhållandet mellan kast och ut-

Tabell 1. Yrke och kast på Gujarats landsbygd (procenttal).

Kast	Yrke							Totalt
	Arbetslösa, pensionärer	Fria yrkesutövare	Tjänstemän	Handel	Lantarbete, annat manuellt arbete	Eget lantbruk	Annat	
Brahmin	16	2	11	3	4	52	12	100
Vania	14	1	5	45	5	30	-	100
Rajput	7	.	2	1	15	72	2	100
Andra höga kaster	15	1	9	31	13	26	4	100
Patidar	6	1	3	1	7	81	1	100
Hantverkskaster	8	1	3	1	36	48	3	100
Koli	8	.	2	.	24	62	3	100
Andra låga kaster	7	.	2	1	33	45	12	100
Harijan	7	.	2	.	39	43	8	100
Adivasi	4	.	1	.	21	67	5	100
Muslimer	7	.	2	9	35	44	3	100
Andra	17	.	9	3	38	30	3	100

Not: en "." betyder mindre än en halv procent.

Tabell 2. Kast och jordäggande på Gujarats landsbygd (procenttal).

Kast	Jordäggande			Totalt
	1 - 5 tunnland	6 - 15 tunnland	16 tunnland eller mer	
Brahmin	41	32	27	100
Vania	55	24	21	100
Rajput	42	35	23	100
Andra höga kaster	46	42	12	100
Patidar	25	42	33	100
Hantverkskaster	42	33	25	100
Koli	66	23	11	100
Andra låga kaster	43	41	10	100
Harijan	69	26	5	100
Adivasi	77	21	2	100
Muslimer	36	45	19	100
Andra	66	17	17	100

Tabell 3. Utbildningsnivå och kast på Gujarats landsbygd (procenttal).

Kast	Utbildning				Total
	Ingen utbildning	Folkskola	Mellanskola	Universitet	
Brahmin	8	39	38	14	100
Vania	8	34	39	19	100
Rajput	15	52	28	5	100
Andra höga kaster	4	41	43	12	100
Patidar	6	46	41	7	100
Hantverkskaster	11	52	30	7	100
Koli	35	44	19	2	100
Andra låga kaster	46	42	10	2	100
Harijan	27	48	19	6	100
Adivasi	47	38	13	2	100
Muslimer	24	47	26	3	100

Tabell 4. Andelen hushåll med universitetsutbildning efter kast och jordäggande (procenttal).

Kast	Jordäggande			
	Jordlösa	1 - 5 tunnland	6 - 15 tunnland	16 tunnland eller mer
Brahmin	24	7	7	9
Vania	20	11	10	43
Rajput	7	4	6	4
Andra höga kaster	11	25	25	-
Patidar	12	8	8	7
Hantverkskaster	8	5	3	4
Koli	1	2	3	2
Andra låga kaster	3	2	1	3
Harijan	6	5	4	7
Adivasi	1	2	13	2
Muslimer	2	8	5	-
Andra	5	10	-	25

bildning för små och stora jordägare. Där framgår t ex att små jordägare och jordlösa hushåll som hör till de höga kasterna har många fler medlemmar med universitetsutbildning än fattiga hushåll i de låga kasterna. På samma sätt ser man klart att bland de rika hushållen har de högre kasterna också en högre utbildningsnivå.

De fattiga har olika livschanser

Dessa data visar klart att en fattig vania eller brahmin inte är jämlik med en fattig koli eller harijan. Det är mycket svårare för en fattig koli skaffa sig utbildning och ett bra jobb än för en fattig patidar.

Dessa skillnader beror inte enbart på att kasterna hade olika status i det traditionella systemet, utan också på att de haft olika chanser genom århundraden. Personer från lägre kast nekades före självständigheten tillträde till utbildningsinstitutionerna. Därmed har de högkastiga ärvt en tradition av utbildning, medan det är en ny erfarenhet för de lågkastiga. Ännu idag är ju byarna segererade: de högre kasterna lever för sig och — oavsett om dom är fattiga eller rika — så lever de lågkastiga i sina speciella kvarter. Grannskapet inverkar på livsstilen, och på folks ambitionsnivå. Som vi har sett är det bara åtta procent av brahminhushållen som helt saknar utbildning (jämför tabell 3), medan analfabetism och låg utbildning är verkligheten för majoriteten av de lågkastiga. Därför kan man lätt föreställa sig att ett fattigt brahminbarn lever i en mycket mer studievänlig miljö än en fattig koli eller harijan. Det märks också på studieresultaten. Det finns statistik som visar att de lågkastiga får mycket sämre betyg på universiteten än sina kamrater.

Jag menar alltså att trots att de traditionella ekonomiska förhållandena mellan kasterna brutits ned, och trots att det idag råder ekonomisk ojämlikhet inom varje kast (det finns fattiga och rika inom varje kast), så består kasterna som *sociala och kulturella kategorier*. Som sådana påverkar de sina medlemmars livschanser. Som sådana fungerar också kasterna i politiken, och där ökas ytterligare ojämlikheten dem emellan. Jag ska försöka förklara hur det hänger ihop.

Kasterna i politiken

Vi-känslan finns fortfarande kvar bland medlemmarna av samma kast, oavsett om dom är fattiga eller rika, så är dom "vi", medan "dom" är medlemmarna av andra kaster. En sådan vi-känsla är nästan spontan, medan man måste göra en medveten ansträngning för att känna samhörighet med dem som har samma ekonomiska status, men tillhör olika kast. Det är välkänt att t o m i vänsterns fackföreningar är det svårt för en harijan-arbetare att uppnå ett jämlikt förhållande med en kamrat som är brahmin. Muslimska och hinduiska arbetare dödar varandra i religiösa oroligheter. De politiska partierna förstärker dessa kastkänslor. När de utser sin kandidat i en valkrets ger de oftast företräde till folk från den kast som är störst i kretsen. De gör kastföreningarnas plattformar till sina vallöften, och de övertalar kastledarna att uppmana sitt folk att rösta för det och det partiet.

Det finns en stark känsla bland de välbeställda att verka för att andra medlemmar av deras kast kan förbättra sin ekonomiska position (så länge detta inte hotar ens egen position). Därför finner man ofta högutbildade personer som arbetar i kastföreningarna med utbildningsprogram, sociala reformer och kulturella aktiviteter. De högre

kasternas föreningar har många välbärgade medlemmar som donerar medel till detta arbete. De ger också stipendier till fattiga medlemmar av kasten. Så skapas ojämlika livschanser.

Man ska också komma ihåg att de högre kasterna dominerar i statsapparaten. Många ämbetsmän är aktiva i kastföreningarna. Dom har en tendens att favorisera medlemmarna av den egna kasten. Detta kan ske t o m på ett omedvetet plan, eftersom deras vänner i huvudsak är av högre kast. En högkastig ämbetsman som anser sig sekulariserad och frigjord från kastfördomar är fortfarande en del av nätverket. Hans kollegor är också högkastiga. Han får ofta brev från släktingar och andra medlemmar av sin kast. Ett sådant brev kan lyda så här: "Bärens av detta brev är från en fattig familj i vår kast..." Eller: "Hon (eller han) är dotter (eller son) till en fattig brahmisk änka..." Sådana brev och påtryckningar orsakar en ständig press på ämbetsmännen att fatta beslut som kan favorisera medlemmar av den egna kasten. Fattiga lågkastiga har mycket få sådana kontakter som kan hjälpa dom till jobb och utbildning.

Förstärka kastsystemet

Dessutom är det ju väl känt att många ämbetsmän inte alls är fria från kastfördomar, och det förbättrar inte situationen. Därför är det lättare att föreställa sig vad som skulle hända om vi fick en reservationspolitik baserad på klass i stället för kast, dvs om vissa utbildningsplatser och jobb reserverades för barn från fattiga familjer. Ta till exempel läkarutbildningen i Gujarat. Där finns 700 utbildningsplatser. Låt oss säga att man reserverade 20 procent, eller 140 platser för studenter från fattiga familjer. Man kan föreställa sig att 600 studenter från fattiga familjer söker till medicinarutbildningen. Utav dom 600 skulle förmodligen ca 400 komma från vania, brahmin och patidar och andra högre kaster, och de resterande 200 skulle vara koli, harijan och andra lågkastiga. Jag fruktar att 120 av de 140 platserna skulle gå till fattiga studenter från de högre kasterna. Det behöver knappt tilläggas att majoriteten av de icke-reserverade 560 platserna också skulle gå till högkastiga. *En sådan reservationspolitik skulle alltså förstärka och bevara den kastmässiga ojämlikheten i utbildningssystemet!* Jag fruktar att resultatet skulle bli liknande om man genomförde en klassbaserad reservationspolitik i den offentliga sektorn. En sådan politik skulle säkert vara bra för fattiga vania, brahmin och patidar, men fattiga koli, harijan och adivasi skulle fortsätta att vara handikappade både i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden.

Det är visserligen sant att den kastbaserade reservationspolitik vi nu har i första hand har gynnat de mera väl ställda bland de lägre kasterna. På så sätt har den ökat den ekonomiska ojämlik-

heten inom de lägre kasterna. Men det är ett oundvikligt resultat av det kapitalistiska system vi har. Det har bidragit till att skapa en medelklass i städerna som är *kosmopolitiska*, i den meningen att den är rekryterad från många kaster. Före självständigheten bestod Gujarats medelklass nästan helt av vania, brahmin och patidar. Nu har folk från de lägre kasterna åtminstone fått tillträde till medelklassen, om än de fortfarande är i minoritet. Det är ett steg framåt, men inte tillräckligt för att säkra sekulariseringen, eller vad man skulle kunna kalla "avkastningen" av det indiska samhället. Om regeringen skulle införa en klassbaserad reservationspolitik, skulle det stoppa denna process. Gapet mellan de rika och fattiga inom samma kast, skulle börja bli mindre. Vi skulle få en förstärkt tendens till att *alla* högkastiga blir välbeställda, och *alla* lågkastiga blir fattiga. Detta skulle stärka kastsystemet, snarare än försvaga det; och det skulle försvåra utvecklingen av ett klassmedvetande bland Indiens fattiga arbetare och bönder.

Jag försvarar alltså reservationspolitiken, men jag är den förste att medge att den politik som hittills förts har haft många brister. Framför allt har den gynnat de väl ställda bland de lägre kasterna. Därför borde man överväga en kombination av kriterier, så att jobb och utbildningsplatser reserveras för *barn från fattiga familjer av låg kast*. Det är också nödvändigt att se över klassificeringen av enskilda kaster som "höga" respektive "låga". Hittills har man arbetat med för grova kategorier, och buntat ihop grupper av kaster som har helt olika status.

Ghanshyam Shah

Översättning och bearbetning:

Göran Djurfeldt

Källa: Economic and Political Weekly nr. 3 1985

I Ghanshyam Shahs artikel om reservationsystemet används termen "harijan" om de kaster som i Sverige brukar kallas "kastlösa" eller "oberörbara". Harijan är Mahatma Gandhi's skönmålande term, som betyder "Guds barn". Den indiska regeringen använder termen "Scheduled Castes". Ibland ser man också termen "dalit" som oberörbara i Maharashtra använder om sig själva, speciellt medlemmarna i den militanta "Dalit Panther-rörelsen".

I Indien finns en rad s k "stamfolk", tribals, eller med en sanskrit-term "adivasi". Officiellt går de under beteckningen "scheduled tribes", men i Ghanshyam Shahs artikel används termen "adivasi".

Gandhi, M. K. Mitt tidiga liv. NoK. Övers. fr. eng. av Birgitta Fowler. Orig:s titel: Gandhiji's autobiography. 228 s. Medelstor stil.

— Det är på tiden att detta unika historiska dokument nu utkommer i svensk översättning. Gandhis självbiografiska verk omspänner tiden 1869-1917. Barndomen, uppväxten, studierna i England, arbetet i Sydafrika och Indien skildras på ett mycket klart och rättframt språk med utgångspunkt i den konkreta vardagen. Med tanke på det nya intresset för Gandhis liv, verk och tankar ger boken möjligheter till fördjupade studier av Gandhis praktiska filosofi och politiska moral. På gott och ont får man här en betydligt mer sammansatt bild av handlingsmänniskan Gandhi än vad som ges i Attenboroughs omskrivna film. — Märten Strömquist.

Angelägen handbok

"Min älskade offrade sitt huvud för fosterlandet. Jag sömmar hans svepning med hår från mina lockar. Det är gott om du sårats i strid.

Nu kan jag vandra stolt."

Krigets vardag

Titel: Chakoo

Författare: Kjell Gjersest

Förlag: Forlaget Oktober, Oslo

Vad är krig? Vilka är det som offras? Vilka tvingas att kämpa för självklara mänskliga rättigheter? Plötsligt en dag stjäls ditt liv över ända och du ställs inför en ny fruktansvärd verklighet.

Kjell Gjersest skildrar afghanernas kamp mot Sovjet på det lägsta planet. Hur mujahidins små disparata grupper fungerar och arbetar. "Hva er vi for noe? Ti, tolv mann i en halvveis ruinert organisasjon. Skal vi jage alle russerne? Det er selvfølgelig umulig. Skal vi vente til vi har samlet alle mujahidin i en stor bevegelse og først da begynne kampen? Umulig. Ingen bevegelse kan representere hele landet eller alle afghanerne." Han försöker förmedla hur svårt och just omöjligt det är att föra gerillakrig mot en stor och väloljad fiende. Men också hur svårt detta våldsmord maskineri har att ta kål på kampen — folkets självbevarelsedrift. "Ja russerna har funnet ut at de kan styre Afghanistan men da må det ikke være afghaner her."

När man väl förstått vem fienden är är det självklart att göra motstånd. Unge Faruk dras in i motståndsrörelsen, vilket också innebär att han drar in hela familjen i kriget. Till och med hans bror som bor i Västtyskland drabbas. Kriget finns överallt. När Faruk blir tillfångatagen av säkerhetspolisen försöker de använda brodern för att få honom att tala. Anwar i München inser att man inte kan vara trygg någonstans när ens hemland befinner sig i krig.

Kriget drabbar inte bara de olika familjemedlemmarna personligen, utan påverkar också relationerna dem emellan. Familjen splittras i två läger. Två egoister, som vill rädda sina egna skinn — två bröder Faruk och Anwar som väljer att kämpa för sitt land. Författaren försöker hela tiden väva in verkliga historiska händelser i berättelsen. För det mesta lyckas han men ibland känns det påklislat. Bokens största förtjänst och som gör den i högsta grad läsvärd, är att Gjersest lyckats med att ta fram människorna som finns i detta stora hemiska operonliga våld som kallas krig. Även motståndarna är människor, bricker i ett spel. De unga sovjetsoldaterna som skickats ut med order att döda har även de känslor. I en episod i boken kommer ett demonstrationståg med unga vackra afghanska flickor på en gata. Soldaterna står fulla av fasa med ordern: döda! i huvudena. Döda, skjuta ner kärleken. Kan man någonsin bli en hel människa efter det?

Eva Johansson

En strof ur en Lundaye-dikt. Ett stycke Afghansk poesi, ursprungligen författad på pashtu. Så står jag återigen inför korsande kulturer, förvirrad av andra tankebanor: Änkans stolthet, mannens offer för byn, islam...

Dikten står att läsa i "Afghanistan, en handbok". Redigerad av Stefan Lindgren och utgiven av Svenska Afghanistankommittén.

Boken innehåller ett tjugotal uppsatser av Afghanistankännare från skilda länder — tyvärr, enligt min mening, alltför få afghaner.

Dagens situation i det ockuperade Afghanistan, belyses på ett bra sätt av artiklar om landets historia: kamp mot olika imperialiststater, landets kulturella utveckling, islams betydelse m m. Huvuddelen av artiklarna tar dock upp händelserna efter sovjets inmarsch 1979, och då läggs stor vikt vid att beskriva motståndskampen och den gerilla som deltar däri. I en artikel om motståndskampens rötter, tar Fredrik Barth upp tre krafter som bär upp denna:

1) En speciell uppfattning om självrespekt, av förutsättningarna för individens egen identitet och människovärde.

2) En önskan om att få fortsätta att leva i förbund med egna — högst varierande — lokala skick och regler.

3) En islamsk övertygelse.

Vad som vägs in i dessa punkter är sedan högst olika. Följaktligen finns ingen gemensam ideologi för gerillan, ingen organiserad massrörelse och ingen enhetlig vision om ett framtida samhälle. Det är just detta som västerlandets "vänster" haft så svårt att anamma. Inga röda fanor, revolutionära hjältar eller dräpande slagord. Solidariteten med det afghanska folket bygger inte på gemensamma idéer. Juridiken — tankar om folkrätt — har knuffat politiken åt sidan.

För mig får dock inte politiken helt ställas åt sidan. "Handboken" ställer lite för lättvindigt "besvärliga frågor" åt sidan. Frågor som rör om i hävdvunna tankebanor, sådana kulturkrockar som Sven Lindqvist noggrant betar av *innan* han tar ställning. Ty det måste t ex vara av vikt att veta vem som stödjer gerillan, så att inte den "goda saken" förbyts till ett allmänt anti-kommunistiskt slagträ. Att CIA pumpar in dollar i parti och minut till gerillan, är under inga omständigheter ointressant.

"Handboken" är delvis tänkt som underlag till studiecirkel och till det duger den bra. 60 kronor är därtill ett facilt pris men då har också tryckkvaliteten fått lida. Och säga vad man vill om Gun Kessle, någon bra fotograf har hon aldrig varit.

Johan Tell

Tre x Afghanistan

Kunnigt men långrandigt

Carl-Johan Charpentier är bekant sedan innan. Genom böckerna "Kommer aldrig revolutionen" (1977), "Afghanistan, mellan Mecca & Moskva" (1980) och artiklar i bl a Sydasiabulletinen har han gjort sig bekant som Afghanistan-kännare. Men på fem år har inget i bokform framkommit i detta ämne ur Charpentiers penna. Han har dessutom varit påfallande tyst i debatter om Afghanistan, speciellt med tanke på att hans ord tidigare var vasst och sällan odiskutabelt.

Därför är det glädjande att förlaget Sestern ger ut en roman av Charpentier, där handlingen är förlagd till Afghanistan. I "Vägen till mandelrummet" får vi följa den unge uzbek Naim, som bryter upp från landsbygdens småbrukarmiljö för att söka sin lycka i Kabul. Ja inte bara sin lycka, utan även den lokala godsherrens olycka är mål för resan.

Afghanistan är fortfarande en monarki (kung Mohammed Lahir avsattes 1973) när Charpentier på ett initierat sätt skildrar landet, människorna och de orättvisor och missförhållanden, vilka sedermera kom att framkalla stora omvälvningar. Naim blir vår ledsagare och guide i stad och på landsbygd, i basar och horhus; genom hans näsa och mun avnjuter vi dess maträtter och genom hans

tankar delges vi landets problem där mycket handlar om påverkan från Sovjet, USA och Pakistan. Gammalt och nytt, heder och bluff, brott och straff, kommunism och tradition; boken är fylld av de motsättningar och stridigheter ett u-land under förändring rymmer. Och detta är bokens styrka. Den är en utmärkt bakgrundsskildring till dagens situation i Afghanistan.

Berättarmässigt är "Vägen till mandelrummet" betydligt skralare. Naims trångmål och problem blir upphjälpta av övernaturliga krafter, på ett sätt som bara känns överflödigt. Bildspråk används sparsamt och tycks alltigenom påklislat och utan att framkalla den nerv man hoppats. En homosexuell våldtäkt blir lika uppjagande som om någon snöt sig i en vatservett. Det som blir allra mest tröttsamt är Charpentiers vilja att i detalj beskriva miljöer; ibland förklarande som till ett barn, ibland något av en socialantropologisk studie. Som en roman i svensk byråkratmiljö där det vid varje tillfälle påpekas att någon bär kostym.

Nej, när Charpentier drog sig tillbaka till Eslöv för att ägna sig åt skönlitterär produktion, förlorades en duktig och kunnig rapportör och vanns ingenting särskilt.

Johan Tell

Afghanistan

Nya fredsförhandlingar i Genève

"Genève IV", de nya samtalen mellan Pakistan och Afghanistan för att finna politiska lösningar på Afghanistankonflikten pågick under några junidagar. FN-representanten Cordovez uppgav att principiella framsteg gjordes, och beslutet att ajournera samtalen till 27 augusti innebär i och för sig en — blygsam — framgång.

Då premiärminister Rajiv Gandhi — som också är ledare för den alliansfria rörelsen — vid mitten av juni besökte USA uppgav han att de ryska ledarna, vid hans besök i Moskva, sagt sig kunna godta ett neutralt, alliansfritt Afghanistan. Tidningen Observer's USA-korrespondent meddelade i augusti (11/8, "Way clear fro Afghan peace deal") att en överenskommelse vid "Genève V mellan Sovjet och USA — genom Afghanistan och Pakistan — kanske kan nås som en följd av Rajiv Gandhis Moskva- och Washingtonbesök. Cordovez sa sig se fram mot nya samtal, som "kan innebära en lösning nästa år."

Politisk spänning och social oro

En månadslång proteströrelse, ledd av det nepalesiska kongresspartiet, startade den 23 maj. Den krävde upplösning av landets 25-åriga partilösa panchayatsystem och återinförande av politiska partier. Tusentals deltagare i kampanjen arresterades.

För första gången någonsin exploderade den 21 juni en serie bomber i Kathmandu och dessutom i några andra städer. Enligt den indiska nyhetsbyrån PTI var den antimonarkistiska Janwadi Morcha, "folkfronten", ansvarig för sprängattentaten, som dödade åtta och sårade trettio. Attentaten fördömdes av den fredliga oppositionsrörelsen, som avbröt sin proteströrelse.

Indien

Fred i nordöst?

På Indiens självständighetsdag den 15 augusti tillkännagav Rajiv Gandhi att en uppgörelse i den mer än fem år gamla våldsladdade konflikten i delstaten Assam ingåtts mellan unionsregeringen och de assamesiska studentledarna.

Kaststrider i Gujarat

Då Gujaratregeringen och företrädarna för en proteströrelse den 19 juli undertecknade en överenskommelse för att få slut på våldet i delstaten hade detta pågått i fem månader och kostat mer än två hundra människor livet. Unionsregeringen hade den 6 juli låtit avskeda Gujarats chief minister. Oroligheterna fortsatte även efter överenskommelsens slutits, men den 30 juli samtyckte proteströrelsens studentledare till att inställa alla sina aktioner. Dessa hade orsakats av högkastiga hin-

duers protester mot att det för de lägre kasterna reserverats allt större procentsatser utbildningsplatser och statliga anställningar.

Aktiv utrikespolitik

Premiärminister Rajiv Gandhi förde den 21-26 maj samtal i Moskva med de ryska ledarna. I början av juni besökte han Egypten och Frankrike och den 12-16 juni Förenta staterna. Indisk-pakistanska förhandlingar fördes i New Dehli i början av juni men de positiva resultaten gällde främst jordbruksområdet. Kina gjorde i juni närmanden till Indien om förbättrade bilaterala relationer. Kina inbjöd bl a Indien att öppna konsulatet i Lhasa och Shanghai, vilka stängdes i samband med gränstvisterna och kriget 1962. F n är Nepal det enda land som har konsulat i Tibet. Om Indien ställer sig positivt till de kinesiska inviterna kommer kinesiska konsulat att åter kunna öppnas i Bombay och Calcutta.

Flygkatastrof — sikhattentat?

Ett Air India Boeing 747-plan störtade utanför Irlands kust den 23 juni under sin planerade flygning från Montreal till Bombay via London. Alla de 329 passagerarna omkom. Piloten var sikh, liksom hälften av passagerarna.

Sri Lanka

Våld och vapenstillestånd

Enligt talesmän för tamilgerillan var det armémassakern i Jaffnaområdet en vecka tidigare som orsakade ett repressalieangrepp den 14 maj, "den blodiga tisdagen", i den singalesiska kulturens och maktens vagna Anuradhapura, där omkring 150 människor dödades. De efterföljande dagarna dödades ca 180 tamiler av polis- och säkerhetsstyrkor. Våldsaktionerna har successivt spritts från norra delen av landet

till den östra, där bl a djuphavshamnen Trincomalee — av strategisk betydelse särskilt för USA — är belägen. Under första hälften av juni inträffade nya terroraktioner.

Den 1 juni reste president Jayewardene till New Dehli för överläggningar om tamsituationen. Två dagar senare överenskom de båda ländernas regeringar att arbeta för en politisk lösning inom ramen för Sri Lankas territoriella integritet; högsta prioritet skulle ges åt att bringa ett slut på våldet. Rajiv Gandhi, som redan i vintras tillbakavist TULF-ledarens vädjan om indisk intervention i Sri Lanka "av Bangladeshtyp", uttalade den 16 juni att den indiska regeringen motsatte sig tamilseparatisternas krav på självständighet för Sri Lankas tamiler.

Den 18 juni nåddes en överenskommelse om eldupphör efter förhandlingar mellan regeringen och fem tamilseparatistorganisationer, bl a Liberation Tigers of Tamil Eelam. Säkerhetsministern medgav att Indien spelat en "nyttig roll" i förhandlingarna. Fler-talet av de militanta tamilerna lämnade sina baser i Tamilnadu och återvände till Sri Lanka.

Ovälkomena flyktingar

En flyktingström av tamiler från Sri Lanka söker sig nu inte bara till Indien utan till Europa. Storbritannien har drastiskt skärpt immigrationsbestämmelserna.

Nepal

Regeringsombildningar och förhandlingar mellan regering och opposition anses sikta på valen i maj 1986 till Rastriya Panchayat, den nationella panchayat.

Också den nya budgetens inriktning på jordbruks- och utbildningssektorerna har, enligt oppositionen, valen i åtanke — det är väsentligt för regeringen att vinna landsbygdsröster. Konstbevakningen skall byggas ut; bara 15 % av den odlingsbara arealen har permanenta irrigationsmöjligheter. Nepalesiska ekonomer förutspår inflation som följd av kraftiga underskott i finansieringen.

Pakistan

Regeringsparti trots parti-förbud?

Flerpartisystem är oislamiskt har president Zia ofta hävdad och politiska partier är förbjudna sedan 1979. Men med presidentens goda minne har premiärministern uppmånats bilda ett politiskt parti. I början av juni bildade han en parlamentsgrupp, stödd av 190 ledamöter, och den 1 augusti tillkännagav han att ett officiellt parti kommer att bildas när en Parties Act antagits.

Mer olja

Två nya gasfyndigheter har upptäckts i Baluchistan och landet kommer inom kort att bli självförsörjande på olja, meddelade oljeministern (7/6).

Ny tragedi i familjen Bhutto

Före premiärministern Bhuttos yngste son Shah Nawaz, 26, hittades den 18 juli död i sin lägenhet i Cannes. Sympatibevis strömmade in till familjen inom och utom landet, och det spekulerades i de politiska följderna då hans syster Benazir Bhutto, faderns efterträdare som ledare för det av regimen fruktade Pakistan Peoples Party, återvände från sin exil i London för att delta i begravningen. Men provinsregeringen i Sind utfärdade (22/7) inreseförbud för ledande PPP-politiker och placerade många lokala ledande PPP-politiker i husarrest.

Maldiverna

Detta år inleddes ett treårigt telekommunikationsprojekt. Maldiverna har av Japan beviljats finansierad stöd för ett telekommunikations-center i Male (16/7).

Karl Reinhold Hællquist

POSTTIDNING

Avs
Sydasien
Box 1625
22101 Lund

The crossword puzzle grid contains the following words and clues:

- Across:**
 - 1: OFFERHYMN
 - 2: MILJÖVÄRDE-LÄRA
 - 3: HÖGSTA BETYGG
 - 4: YTMÄTT
 - 5: STÄDPRYL
 - 6: DRICK
 - 7: INDISK FÖRF.
 - 8: KVÄVE
 - 9: SEMITISK BETECKN. FÖR GUDOM
 - 10: FACK-ORGANS INOM SÄCO
 - 11: LANKES VARA
 - 12: DÄNAR
 - 13: FÄGEL SÄRVÄTSKA
 - 14: NEDLAGD VECKO-TIDNING
 - 15: KATLIKN. LÄTE
 - 16: TVSK FÖRF.
 - 17: GÅNSKA DÄLIGT
 - 18: INSTRUMENT FRÅG-MENT
 - 19: SKAPAR MERVÄRDE ENL. MARX
 - 20: KRÖPS-DEL
- Down:**
 - 1: JET
 - 2: INDISK DEL-STÄT
 - 3: CHAPATI-KONSUM-MENT
 - 4: RYMD-FIGUR
 - 5: LJUSILD
 - 6: MÄN DE RENAS LAND
 - 7: INDISK FÖRF.
 - 8: FÄGEL
 - 9: NAMN
 - 10: TID-MÄTARE
 - 11: SVOR-DOM
 - 12: TALAD
 - 13: GRUND-ÄMNE
 - 14: PAN AFRIKA ORG.
 - 15: PLUS-POL
 - 16: STIRRA-MUSIK-TECKEN
 - 17: PLATS
 - 18: GRÖDA
 - 19: SOL-GUD
 - 20: MISSAR
- Other Clues:**
 - 10: VASS-BÅT
 - 11: HOMO OCH HETERO
 - 12: PÅ ALP-BIL
 - 13: SVENSK FÖRFATT-ARIENNA
 - 14: NIKS MALM SPÅ
 - 15: SOCIAL INSEKT
 - 16: PÅ DÖRR
 - 17: EN SVENSK "TIGER"
 - 18: SKÅNSK FAKIR
 - 19: STYRA
 - 20: LEDE MASSAKER 1919
 - 21: LEDE MASSAKER 1919
 - 22: SJUKDOM
 - 23: ASSISTENT HOPPLÖS-HET
 - 24: ORALT LÄTE
 - 25: MISSAR

LÖSNING INSÄNDES TILL SYDASIEN, BOX 1625,
221 01 LUND, FÖRE DEN 1 nov -85. BOKPRIS VÄNTAR.